

Днес в броя

Метро го „Слатина“ ще има, казва Георги Илиев, кмет на района

Акад. Николай Денков – министър на образованието и науката: Няма да затворим нито едно висше училище в България. С предложените промени никой не иска да пести пари. Целта е да се подобри значително качеството във висшето образование

Проф. Ива Христова – директор на Националния център по заразни и паразитни болести: Проблемът с употребата на антибиотици е особено сериозен в България и вече говорим за свръхконсумация. Антимикробната резистентност се превърна в глобална геополитическа и икономическа заплаха

АЗ.БУКИ

Четете ни на www.azbuki.bg
www.azbuki.eu

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Вестникът е правопреемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Брой 11 (1563) 17 – 23 март 2022 г. Година XXXI. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г. Цена 1,50 лв.

Новият библиотечен кът в НУ „Васил Левски“ в Сливен привлича децата и ги учи да обичат книгите и да ги четат. Повече за иновациите в училището – проектно базираното обучение и забавната математика, в следващ брой на „Аз-буки“

Азбучни истини

Школата

Татяна ДИКОВА

Българската научна общност и Софийският университет „Св. Климент Охридски“ отбелязват 140 години от рождението на един изключителен изследовател в областта на езикознанието, етнографията, славистиката, диалектологията – проф. Стоян Романски. Юбилей, достоен за отбелязване. Но още по-достойно в случая е изборът това да стане чрез изложба, в която са показани оригинални свидетелства за това как един учен оставя диря след себе си. Не само с патенти, защитени марки и публикации в реномирани списания с впечатляващ брой цитирания. А оставя школа – плеяда от ученици, които надграждат постигнатото от него. Които с уважение казват: „Ученик съм на..., а мои ученици са..., които, убеден съм, ще продължат започнатото от моя учител и от мен“.

Негови ученици са професорите Светомир Иванчев и Симеон Русакиев, академикът Емил Георгиев. Списъкът може да бъде продължен с още и още имена на доказали се изследователи на езика и познанието за етнонаследството ни. И всичко започва от една дипломна работа, написана и илюстрирана на ръка, с впечатляващ обем между 300 и 500 страници. Над 390 са студентите, защитили при строгия професор. Нещо повече, професорът изключително много ценял труда на своите ученици. И най-стойностните дипломни работи отправял за подвързване в университетската печатница, за да се запазят за следващите поколения.

Проф. Романски добре е познавал правилата на тайнството, наречено наука. За да стане тя видима за света, ученият трябвало да остави диря след себе си. Да остави школа, в която да се отглеждат нови и нови имена, които ще продължат да трупат познание и на свой ред, да предават на новите поколения щафетата.

Извънредно в извънредна ситуация

Образователната ни система е готова да приеме веднага около 20 000 украинчета

Как да се осигури достъп до образование за децата, бягащи от войната в Украйна, обсъдиха на неформална видеоконференция министрите на образованието на 16 март 2022 г. Те дискутираха как може Европейският съюз да подкрепи децата и учителите, които са останали в Украйна. Министрите обмениха мнения и какъв да бъде координираният отговор на ЕС на войната в Украйна по отношение на образованието.

На 4 март Съветът на ЕС прие решение за въвеждане на защита от масовия приток на бежанци от Украйна. Този механизъм за извънредни ситуации им позволява да се ползват от хармонизирани права

в целия Европейски съюз, включващи пребиваване, достъп до пазара на труда и жилище, медицинска помощ и достъп до образование за деца.

Около 20 000 деца могат да влязат в българската образователна система, без да се налагат съществени промени в организацията ѝ и без допълнително натоварване на учителите. Това стана ясно от участието на министър Николай Денков в предаването „120 минути“ на БТВ.

Системата може да приеме и до 100 000 деца, но след допълнителна организация. Около 6500 деца могат да разчитат и на занимания по изкуства и спорт в центровете за личностно развитие, докато родителите

решат накъде да поемат семействата.

Между 60 и 180 часа ще учат български език украинчетата. Финансирането е целево от бюджета на МОН. За целта има и подготвени учители. Преди децата обаче да влязат в образователната ни система, Министерството на здравеопазването ще трябва да дефинира условията, при които това може да става.

Към 10 март 11 000 украински деца в предучилищна и училищна възраст са дошли в България с бежанската вълна. Но все още не е ясно колко ще останат у нас. Нагласите на семействата са различни – от връщане в родината до търсене на нов живот в Европа.

На стр. 2

За по-добра мотивация и квалификация

Николай КЪНЧЕВ

Подобряване квалификацията на учителите и мотивиране на завършилите педагогическите специалности да преподават в училищата. Това беше основна тема на националната конференция „Взаимодействието и сътрудничеството между средното и висшето образование – фактор за ефективна и пълноценна подготовка на педагогическите кадри“. Организатори са Синдикатът на българските учители и фондация „Конрад Аденауер“. Във форума участваха акад. Николай Денков – министър на образованието и науката, ректори на висши училища, директори на училища от цялата страна.

„Образованието е в основата на човешкото развитие“, каза председателят на СБУ Янка Такева. Тя обясни, че целта на конференцията е да се подобрят квалификациите на учителите и да се мотивират завършилите педагогическите специалности в университетите наистина да станат учители.

„Около 50% от първокурсниците у нас успяват да се дипломират. Това е свързано със системата, която работи и по света, за широк достъп на входа на висшите училища и след това „пресяване“ по време на следването“, припомни министър Денков. Но когато става дума за регулираните специалности като медицина, архитектура и право и за творчески професии трябва да има приемни изпити, защото се изискват специфични умения.

„Има достатъчно добри професионални реализации и без да се завърши висше образование. Но 30 – 40% от съответния випуск да

бъдат хора с висше образование – това е световен „златен“ стандарт последните години. Има само един начин за привличане на кандидат-студентите и той минава през повишаване на качеството. Предложенията за промени в оценяването на преподавателите, в акредитацията на висшите училища, за борба с плагиатството и за реструктуриране на системата на висше образование са свързани с повишаването на качеството му“, категоричен е министърът.

Според него все още на много места липсва реална връзка между средно и висше образование. „Време е да спрем с коментари от рода „каквито учители подготвяме, такива студенти ще имаме“. Решаването на проблеми като агресията в училище и задържане на деца в клас изисква специална квалификация и подготвени кадри“, каза министърът. Необходимо е също университетски преподаватели по-често да преподават по специализирани дисциплини в XI и XII клас, със своя различен стил и подход да градят връзка между двете образователни степени. Чрез Закона за висшето образование ще се осигури възможност училищата по-лесно да намират своите партньори сред университетите.

Важна е и темата за ранното детско развитие. Предстоят промени, свързани с подготовката на кадрите, които да влязат в яслите. Решението трябва да е комплексно и да се вземе от всички участващи в този процес институции. Особено важна е и съвместната работа със социалните партньори. Всички заедно трябва да поемат и съответната отговорност.

Извънредно...

От стр. 1

91 заявления са подадени от украинци, търсещи или получили международна закрила, които искат децата им да продължат образованието си в България, съобщават още от МОН. 78 са заявленията за записване на украински деца в училище, а 13 – в детска градина. Най-много са желаещите да се обучават в областите Бургас (31), София-град (30), Варна (7) и Благоевград (5). Децата и младежите са на различна възраст – от 3 до 17 години. В повече от половината области – 16, все още няма нито едно подадено заявление.

Справка на регионалните управления на образованието в страната показва, че училищата ни разполагат с близо 65 000 свободни места и са готови да приемат украински ученици. Най-много са незаемите места във Варна, Велико Търново и Бургас. В детските градини свободните позиции са

близо 14 000. Най-висок е броят им в областите Разград, Варна и София-град. В столицата свободните места са основно в крайните квартали – „Обеля“, „Надежда“, „Кремиковци“ и селата Мърчаево и Владая.

Във всички области има достатъчно учители по български език, които могат да поемат допълнителни часове.

От 4 март т.г. вече се приемат заявления в регионалните управления за записване на украински деца в училище. Подрастващите се насочват към конкретна образователна институция в зависимост от възрастта, завършения до момента клас, местонахождението и желанието на родителите.

МОН е създадо предварителна организация за подаване на документи, за да могат учениците да влязат в класните стаи веднага след като получат официален статут в България и се установи здравният им статус. **АЗБУКИ**

Те са млади, усмихнати и най-вече уверени в своето бъдеще с професията, която получават в Специалното училище за ученици с увреден слух „Проф. д-р Дечо Денев“. Запомнете техните лица, утре ще ги видим сред топ готвачите в България, а защо не и по света. Освен „Производство на кулинарни изделия и напитки“ училището подготвя майстори и по специалността „Производство на тапицирани изделия“

Снимка СУУУС „Проф. Дечо Денев“ – София

Деца помагат на деца

Дарителска кампания организира МОН в подкрепа на учениците от българските неделни училища в Украйна

В продължение на седмица българските ученици ще събират помощи за своите връстници в неделните ни училища в Украйна. Дарителската кампания на МОН продължава до 23 март т.г. Тя се осъществява със съдействието на Българския Червен кръст, съобщават от Просветното министерство. В Украйна има 63 неделни училища. По данни от началото на годината в тях учат над 10 000 деца от Киевска, Одеска,

Лвовска, Николаевска и Запорожка област.

В рамките на доброволческата инициатива „Деца помагат на деца“ ще се събират дълготрайни хранителни продукти, хигиенни материали, фенерчета, продукти от първа необходимост, раници и други ученически пособия. Списъкът е изготвен от самите неделни училища и може да бъде намерен на страницата на МОН.

Даренията ще се съхраняват на подходящи места

в училищата до края на кампанията. На 24 и 25 март 2022 г. те ще се предават в регионалните центрове на БЧК в страната. Впоследствие пакетите ще бъдат транспортирани от БЧК до границата на Украйна и приети от местния Червен кръст. Разпределянето за нуждаещите се ще поемат 12 организации на българи в засегнатата от войната държава. Те заявиха пред МОН готовност да организират собствен

транспорт и да раздадат продуктите на децата и семействата им.

МОН ще продължи да подпомага българските училища в Украйна. От началото на годината те са получили близо 1,8 млн. лв. Със средствата се покриват заплатите на около 400 учители и се закупуват учебници, учебни помагала и електронни образователни ресурси по български език и литература, история и география на България. **АЗБУКИ**

Тестове има, чака се решение на Здравното министерство

„При заболяемост под 250 на 100 000 души тестването в училищата отпада. От 250 общини минималният праг е достигнат в 60. Изпратили сме писмо до МЗ с искането част от мерките да отпаднат. Но разбирам и техните притеснения, свързани с пристигащите у нас хора от Украйна. Така че не изключвам запазване на сегашния режим за тестване.“ Това заяви пред БТВ министърът на образованието и науката акад. Николай Денков. И изрично уточни, че тестове има.

Министърът коментира още, че не се предвижда промяна в броя на ваканционните дни до края на годината. Усилията трябва да се насочат към компенсация на пропуските от онлайн обучението и към връщането в клас на отпадналите деца вследствие на неприсъственото обучение. Както миналата година, така и тази за целта ще се използват две седмици след края на учебната година. Учителите

ще направят по своя преценка списък на децата, нуждаещи се от допълнителна работа извън стандартния брой часове.

Според акад. Денков учебната година може да се удължи с 2 – 3 седмици, като едната ще е от ваканционни дни, а останалото време ще се използва за усвояване на нови умения като резултат от нови знания.

В ход е ревизия на учебните програми и учебниците. Прегледът на учебното съдържание ще върви заедно с дискусиата за необходимото време за преподаване и за упражнения. Основната цел е младите хора да се научат да изваждат информацията, нужна им за прилагане в живота. Това означава да се премахнат академичните залитания от учебниците, а акцентът да падне върху прагматизма на новите знания. Най-късно есента ще е ясна картината на проблемите с учебниците и учебното съдържание. **АЗБУКИ**

Добри практики в приобщаването в област Габрово

Добри практики и иновативни решения представят участниците в регионална конференция по повод 15 години от създаването на регионалните центрове за приобщаващо образование в област Габрово, съобщава за „Аз-буки“ Росица Чернева-Тодорова, директор на Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование – Габрово. Във форума се включват и гости от РУО – Габрово, директори на образователни и социални услуги, учители в детските градини и училищата, специалисти, родители и деца със специални образователни потребности.

Сред участниците са и специалистите от Регионалния център, учители и психолози от ДГ „Младост“, ДГ „Явор“, ДГ „Радост“, ДГ „1 юни“, НУ „Васил Левски“ в Габрово, ОУ „Христо Ботев“ – Севлиево, и СУ „М. Райкович“ – Дряново. Те споделят и представят своите добри практики, предлагат иновативни решения за приобщаваща класна стая и игри за приобщаване на всички деца. Родители подчертават, че въпреки предизвикателствата подкрепата за техните деца винаги е имала смисъл и се измерва най-вече с любовта, постиженията и грейните детски очи. **АЗБУКИ**

Защо се слага мая в тестото

Гимназията по хранителни технологии и техника в Пловдив с нов STEM център за професионална подготовка

Деяна ЛУКОВА

„Учете всичко, дори на пръв поглед да ви се струва ненужно. Работил съм доста в областта на хранителните технологии и ви уверявам, че между физикохимията, неорганичната химия, физиката и хранителните технологии има изключително много общи теми, а към това прибавяме и новите технологии, които дават още по-големи възможности.“ Така насърчи учениците от Професионалната гимназия по хранителни технологии и техника министърът на образованието акад. Николай Денков, който преряза лентата на новия STEM център. Училището печели 300 000 лева по Националната програма на МОН, съфинансирането е в размер на 40 000 лева.

Всеки от седемте кабинета в центъра е с уникален дизайн и име спрямо дисциплините, които се преподават. Оборудвани са с електронни микроскопи, хромбуци, проектори, дигитални камери за създаване на съдържание. Фоайето е превърнато в място за социализация, където ще могат да се представят проекти и са обособени две малки библиотеки със специализирана литература.

„В кабинетите вече се провеждат мултидисциплинарни и трансдисциплинарни уроци. Създадени са прекрасни условия за

експериментална лабораторна работа – учениците усвояват знания и формиращи умения на базата на диалога между две и повече дисциплини: математика, физика, химия, английски език, както и специалните предмети. Усилията са насочени към формиране на професионални компетентности в областта на хранително-вкусовата промишленост, съчетано с дигиталните технологии“, поясни директорът на гимназията инж. Людмила Ганчева.

В училището четири от изучаваните пет специалности са в STEM направления. Обучението е съчетано с дигитални

технологии, а всички специалности са с разширено изучаване на английски език. Учениците са 780, като 128 от тях са в дуални паралелки. Създадена е и учебна компания за козметични продукти.

Защо слагаме мая в тестото и какви химични процеси протичат при втасването? Какво прави закваската? Къде намира приложение знанието за епидермиса? Отговори на тези въпроси получи министър Денков, който влезе в часовете на различни класове и наблюдава химични опити.

Акад. Денков заяви, че тази година завършват дейностите по Националната

програма за изграждане на STEM среда, по която са планирани и финансирани над 300 центъра. Повече средства по нея не се предвиждат, защото по Плана за възстановяване и устойчивост има бюджет за изграждане на STEM кабинети във всички останали училища.

„В момента се работи по методиката за кандидатстване, а от училищата се иска да подготвят добри проекти максимално бързо, които да бъдат финансирани, защото средствата трябва да се усвоят за няколко години. Сумите са подобни като при Националната програма“, уточни министърът.

Акад. Николай Денков насърчава бъдещите технолози в тяхната подготовка, която им гарантира реализация на пазара на труда

Снимка Пресцентър МОН

Изкуство и природни науки в едно

„Науката трябва да бъде в полза на обществото и икономиката. Една от задачите на STEM образованието и на новосъздадения Национален STEM център е да свържат различните науки и да се намери тяхното приложение в живота.“ Това заяви министърът на образованието и науката акад. Николай Денков при откриването на STEM център за природни науки, изследвания и иновации в ПМГ „Акад. Никола Обрешков“ в Бургас, съобщават от МОН.

В разговора с ученици и учители акад. Денков подчертава, че стремежът напред ще е STEM обучението да стане STEAM – към обучението по наука, технологии, инженерство и математика да се добави и изкуството.

Учениците показаха създадени от тях работи, разработки по електротехника, проекта „H₂O“, реализиран с LEGO ултразвуков сензор и сензор за цвят, автоматична нощна лампа с електрическа LED крушка Arduino, изследване на хранителни продукти и роботизирана ръка, управлявана

от изкуствен интелект.

„Без подкрепата на държавата и на Община Бургас този STEM център нямаше да го има. След проучване сред учителите и учениците решихме той да бъде по природни науки, изследвания и иновации, защото това отговаря на профила на гимназията – природни науки, математически и софтуерни науки. Ще се стремим към създаване на интегрирани уроци, работа по приложни проекти и решаване на реални проблеми на бизнеса“, коментира директорката на гимназията Соня Димова.

Центърът в Бургас е изграден с 300 000 лева, отпуснати по НП „Изграждане на училищна STEM среда“. Освен съвременни уреди и апарати и образователен софтуер в изследователския център има обособени кътове за самостоятелна работа, за прожекции, експериментална работа и наблюдение. Гимназията разполага с високотехнологично оборудване и специализиран софтуер за научно-технически пресмятания, в който е

вграден програмен език за решения на конкретни проблеми в различни области на науката. Осигурено е и специализирано оборудване за експериментална работа по механика, електричество и информатика.

В училището се обучават 1025 ученици от V до XII клас. Осъществява се прием в V клас и VIII клас по профилите „Математически“, „Софтуерни и хардуерни науки“ и „Природни науки“. През учебната 2020/2021 г. зрелостниците са на второ място в страната по успех на държавния зрелостен изпит по математика.

„Съвместната работа на училищата с Община Бургас може да служи за пример“, коментира министър Денков. Той се надява опитът на ПМГ в преподаването на STEM предмети да се прилага и в други училища в страната.

„Центрове като този ни дават амбиция Бургас отново да бъде домакин на Международното математическо състезание ИМС през 2023 г.“, споделя кметът Димитър Николов. **АЗ-БУКИ**

Кампания на Института за български език – БАН, и в „Аз-буки“

Случваме ли чудесата, или ни се случват

Ивелина СТОЯНОВА*

Глаголът *случвам* е регистриран с две значения: ‘намирам, сварвам, улучвам’ и ‘успявам, сполучвам’ (<https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/случвам/>). Употребява се в изречения като: *Случил си баща ми в лош момент, затова не ти е обърнал внимание; Не случих на жена; Случихме с този учител.*

От друга страна, имаме и третоличен глагол *случва се* със значение ‘става независимо от нашата воля’, например в изреченията: *Случва се да закъснея; Големи нещастия ни се случват напоследък, но се случват и чудеса.*

В последно време обаче можем да срещнем и различна употреба на глагола *случвам*. По телевизията и в интернет все по-често започваме да „случваме“ чудеса, събития, инициативи, проекти, дори живота си: *Какво ни пречи да случваме чудеса?; Ние случваме само това, за което имаме енергия; Нека случваме добри неща не само по Коледа; Този месец ще случваме няколко събития; Научихме се да случваме живота си в хармония и др.* С подобна употреба показваме, че поемаме контрола върху това, което ни се случва, тя има стилистична функция.

Не трябва да забравяме обаче, че това е неправилна употреба на глагола *случвам*, той няма значение ‘създавам, правя’, с каквото се използва в подобен контекст. От друга страна, честата употреба намалява стилистичния ефект и тези изрази вече не се характеризират с оригиналност и неповторимост. Добре би било любителите на езика и ораторското изкуство да потърсят нови начини за изразяване на подобни значения чрез наличните езикови средства, с които може да се подчертае съзнателното извършване на дейността: *осъществявам, правя, създавам, сътворявам, реализирам, извършвам, изпълнявам, изграждам, съграждам, постигам, успявам, събдявам* и др.

*Д-р Ивелина Стоянова е сътрудник в Института за български език към Българската академия на науките.

Уроци за млади учители споделят в Търново

„Квалификацията на учителите, обменът на добри практики и изграждането на професионални общности имат голямо значение за повишаване качеството на образованието, за приобщаване на младите учители в системата.“ Това заявява зам.-министърът на образованието и науката Мария Гайдарова пред участниците във виртуалната кръгла маса в края на Месеца на иновациите, организиран от Регионалното управление на образованието във Велико Търново. Инициативата включва представяне на нетрадиционни педагогически практики, които се прилагат в иновативните училища в областта.

Зам.-министър Гайдарова отбелязва още, че практиките, събрани в електронни учебни по-

магала, ще са полезни за всички педагози и трябва да бъдат популяризирани, включително и чрез Националната електронна библиотека на МОН.

Според заместник-министъра тази инициатива подкрепя кариерното развитие на всички учители, но най-вече мотивира младите педагози да експериментират, да работят в екип заедно с опитните си колеги. Тя посочва, че РУО – Велико Търново, осигурява методическа подкрепа, която помага на учителите да се развиват непрекъснато. А това се отразява пряко върху постиженията на учениците, които чрез приложените иновативни методи на преподаване стават по-мотивирани и креативни, по-подготвени за предизвикателствата, които ги очакват. **АЗ-БУКИ**

С образование срещу дезинформацията

„Дезинформацията е пропагандна война. Тя е много добре подготвена в зависимост от историята и чувствителните теми за всяка една държава, лесно стига до съзнанието и душите на хората от демократичния свят и променя нагласите им.“ Това каза евродепутатът Андрей Ковачев по време на дискусията „Заплахите за европейската демокрация от чуждестранна намеса и дезинформация“, организирана от Бюрото на ЕП в България.

„Трябва да има критично мислене и да се инвестира в образованието, за да могат младите хора да се ориентират в пропагандата“, каза Андрей Ковачев, който е член

на специална комисия по въпросите на външната намеса, включително дезинформацията, във всички демократични процеси в ЕС (INGE). Комисията е създадена през 2020 г. като временна с идеята да се създаде механизъм за противодействие на пропагандата. „От едната страна е свободата на словото, но от другата стои въпросът дали имаш свободата да фабрикуваш собствени факти и да заблуждаваш хората. Темата е много актуална, особено сега с конспиративните теории и манипулирането на информация около войната в Украйна, затова ЕП реши да

не спира работата на комисията“, каза българският евродепутат.

За ролята на социалните мрежи, които най-често се използват като платформа за дезинформация и тиражиране на фалшиви новини, говори Ралица Ковачева – преподавател във Факултета по журналистика и масова комуникация в СУ „Климент Охридски“. А за пропагандата като дългосрочна стратегия, която се изпълнява от години и в България, разказа Руслан Стефанов от Центъра за изследване на демокрацията. Според него силата на дезинформацията се крие в това, че обикновено в нея има и зрънце истина, както и защото идва от различни източници – официални и неофициални.

Андрей Ковачев информира, че се готвят два законодателни акта, които да регулират потока от информация. Но призна, че ще бъде много трудно да се преборим с пропагандата, която се ползва и от някои български политици, за да се харесат на хората и да спечелят гласовете им.

В НЯКОЛКО РЕДА

ИНИЦИАТИВАТА „СЕДМИЦИ НА ЦИФРОВИТЕ УМЕНИЯ 2022 (ALL DIGITAL WEEKS)“ се провежда от 14 март до 14 април и е добра възможност за представяне на иновативни идеи и споделяне на добри практики. Благодарение на кампанията, която стартира през 2010-а като едноседмична проява, над 1,3 млн. души в Европа са успели да подобрят своите цифрови умения. Само 56% от хората в активна възраст в Европа притежават основни цифрови умения. Целта е броят им да се увеличи с 25% до 2030 г. За тази цел ключови ще бъдат програма „Еразъм+“, Планът за действие в областта на цифровото образование и Европейският институт за иновации и технологии. С тяхна помощ ще бъдат подпомогнати изграждането на цифрова инфраструктура, обучението на преподавателите и обучението за младите хора в областта на математиката и точните науки, за да се създаде приобщаваща европейска екосистема за цифрово образование.

ПРАКТИЧЕСКО ОБУЧЕНИЕ ЗА КАНДИДАТСТВО по програмата „Творческа Европа“ и разясняване на критериите за оценка на подадените предложения се организира в България на 22 март 2022 г. Лектор на онлайн събитието, насочено към културни организации, които досега не са били подкрепяни от Програмата, но вече имат тази възможност, ще бъде Леони Ходкевич. Той е писател, културен продуцент, професор по международен културен мениджмънт в европейски и американски университети, както и експерт-оценител към ЕК. Участниците в събитието ще могат да се запознаят по-добре с изискванията на Програмата, как могат да усъвършенстват проекта си, да организират подходящи партньорства, да управляват общите времеви рамки и ресурси, да планират обща комуникация и да опишат всичко това в проекта си. „Творческа Европа“ предоставя много финансови инструменти и възможности за реализиране на проекти за културното и артистично сътрудничество на международно ниво. Две от най-важните нововъведения са специфичната секторна подкрепа за изпълнителски изкуства и музика и интегрираната схема за мобилност на артисти, която ще се реализира в продължение на успешния пилот i-Portunus.

КАК СЕ ИНТЕГРИРАТ МЛАДИТЕ ХОРА КЪМ ПАЗАРА НА ТРУДА две години след пандемията и какви са силните и слабите страни на европейските инициативи, като засилената гаранция на ЕС за младежта, ALMA, програмите за достъп до стажове и как могат да се засилят европейските политики за младежта и тяхното ефективно прилагане във всички държави членки на ЕС. Тези въпроси за бъдещото кариерно развитие на младежите бяха дискутирани на събитие, организирано от младежката организация на Европейската конфедерация на независимите синдикати (CESI Youth), Европейския младежки форум и мрежата за преминаване на младите хора от училище към работа (StartNet) заедно с комисаря по заетостта и социалните права Никола Шмит, представители на Френското председателство на ЕС, евродепутати, изследователи и практики.

Финансова независимост в подкрепа на жертвите

До месец се очаква да бъдат готови промените в Закона за защита от домашното насилие

Страница на
Антоанета
НАЙДЕНОВА

Проблемът с насилието над жените в България не само че не намира решение, а регресира. Пандемията го е засилила в пъти, а сега и войната в Украйна ще влоши ситуацията допълнително. Това каза евродепутатът Петър Витанов на дискусията „Противодействие на домашното насилие – европейски практики и ситуацията в България“, организирана от Бюрото на ЕП у нас.

Резултатът е, че 27 жени в България са изгубили живота си само през последната една година, заяви Петър Витанов. Според него причините за насилието, основано на пола, са много, но сред най-важните са невъзможността на държавата да защити жертвите, липсата на достатъчно кризисни центрове, на финансиране, на работеща нормативна уредба. Неравенството в заплащането също е важен фактор, защото много често жените у нас получават от 12 до 15 % по-малко пари за работата си, което ги поставя в допълнителна зависимост

от техните насилници. Затова ЕП призова държавите членки да помагат за постигане на финансова независимост на жертвите, за да имат възможност да напуснат връзки, в които са подложени на тормоз или насилие.

„Настояваме защитата на децата, подложени на насилие, да има предимство при определяне на правата за попечителство и посещение – подчерта българският евродепутат. – Кибернасилието също е сред сериозните заплахи, затова от септември 2021 г. ЕП призовава офлайн и онлайн насилието, основано на пола, да бъде криминализирано в законодателството на ЕС и да бъде обявено за престъпление наравно с тероризма, трафика на жени и т.н. Идеята е да се въведат общи стандарти и да се предвиди минимално наказание в целия ЕС.“

„Имаме ясен ангажимент да изкореним насилието над жени, да опазваме правата на жертвите и да наказваме техните насилници“, информира Мартина Тьорнквист – правен експерт в отдел „Равенство между половете“ на ЕК. Тя очерта най-важното, което съдържа предложението на ЕК за директива за борба

с насилието срещу жени и домашното насилие. Документът предвижда насилието да е престъпление и да е наказуемо, и ще трябва да се включи в законодателствата на страните членки.

„Има 5 проблемни области – закрила на жертвите, гарантиране, че ще имат достъп до правосъдие, осигуряване на адекватна подкрепа, координация и сътрудничество между съответните органи както на ниво държава, така и на ниво ЕС – подчерта Мартина Тьорнквист. – ЕК работи по набор от мерки, които са основани на най-добри практики, идентифицирани от международните наблюдаващи органи и са посочени от страните като области за консултации по предложението на ЕК. Целта на новата директива е да се подпомогнат държавите членки със стандартизирано ниво от минимални мерки, които всяка страна трябва да предприеме за борба с този вид насилие.“

Омбудсманът Диана Ковачева очерта едни от най-сериозните проблеми за разрастването се насилие над жени в България. Сред тях са липсата на законодателни промени, на координация

между институциите и дори на официални данни за броя на жертвите. „Има жертви на насилие, но няма институция, към която да се обърнат. Има много институции, но няма достатъчна координация между тях. Крайно време е да се създаде „едно гише“ с представители на всички заинтересовани институции, които да помогнат на жертвите. Много често жени и деца биват прехвърляни от една на друга служба, биват принуждавани да разказват историята си многократно, което задълбочава допълнително психологическите им проблеми“, подчерта омбудсманът.

„Усърдно работим по промените в Закона за защита от домашното насилие и искаме да създадем ефективен регламент с ясни правила“, посочи началникът на кабинета на министъра на правосъдието Лилия Симеонова. Целта е достъпът до ефективна защита да бъде много по-бърз, да има денонощна телефонна линия и специализирани услуги и да бъдат създадени условия за координация между различни институции. Тя изрази надежда законодателните промени да бъдат финализирани до месец.

Препоръките, събрани от европейските и националните граждански панели на Конференцията за бъдещето на Европа по темите за образование, култура и младеж, бяха във фокуса на пленарното заседание в Страсбург. Обсъдиха се 88 предложения, както и програмите „Еразъм+“, „Творческа Европа“, DiscoverEU и Планът за действие в областта на цифровото образование, които ще улеснят адаптирането на младите хора към бързо променяния се свят. Работата по предложенията продължава на 25 и 26 март

Снимка ЕП

Повече работа, повече почивка

МОН предлага три варианта за продължителността на учебната година

Българските ученици учат най-малко в Европа. Общият брой на задължителните им часове в класовете от I до X включително, приравнени към астрономическите, е 7040. На другия полюс е Ирландия с 11 372 часа, съобщават от МОН. Над 10 000 часа занятия имат децата в Испания, Холандия и Дания. Средната стойност за държавите в Европа е 8617 часа, а повечето страни са в диапазона между 8000 и 9000 часа.

В България най-малко учат първокласниците и второкласниците – съответно 411 и 429 астрономически часа на година. С по няколко часа изостават от връстниците си в много европейски държави и учениците в III, IV, V и VI клас.

Децата у нас имат и най-големите ваканции в Европа – средно 91 учебни дни в годината. Повечето от тях са през лятото. През активното учебно време те нямат занятия общо 16 учебни дни. Най-дълго са извън училището българските ученици от I до III клас – общо 108 учебни дни. За IV до VI клас почивката е общо 94 учебни дни, а за учениците от VII до XI клас – 79 учебни дни. За сравнение средно за Европа през учебната 2021/2022 г. ваканциите са общо 70 учебни дни, като 20 от тях са разпределени през учебното време. Най-малко почиват учениците в Германия и Дания – съответно 53 и 56 учебни дни в годината. Под средното европейско равнище са още 16 държави. Най-близо до България е Румъния с 85 дни без учебни занятия.

Както „Аз-буки“ писа (бр. 1, 2022), цитирайки доклад на информационната мрежа по въпросите на образо-

ванието на Европейската комисия – „Евридика“, в началния етап българските ученици са с най-дългата лятна ваканция в Европа наред с Албания – 15 седмици. Освен това у нас учениците започват учебната година най-късно – на 15 септември. По-късно започват само в Малта – 29 септември, и в Италия – от 6 до 20 септември. За сравнение учебната 2021/2022 г. в някои провинции на Германия започва още на 5 август, в Дания и някои швейцарски кантони – на 9 август, във Финландия – между 10 и 16 август, в Швеция – на 16 август, в Норвегия – от 16 до 23 август, в Холандия – на 23 август.

При тази ситуация, съчетана с проблеми в учебните програми и учебниците, не е изненадващо, че повечето български ученици са все по-неподготвени и все по-неконкурентоспособни на своите европейски връстници, посочват от МОН. Една от причините е, че те не успяват да усвоят и затвърдят учебния материал в училище – нямат достатъчно време за упражнения, работа в групи и по проекти, а родителите им са принудени да плащат за частни уроци.

Паралелно с прегледа на учебното съдържание Министерството на образованието и науката е разработило няколко варианта за промяна в броя на учебните дни и продължителността на ваканциите през годината. Те са предоставени на синдикатите и работодателите в системата на средното образование. Предстои задълбочено им обсъждане. Предложенията не включват спортните училища, чиято учебна година е с друг график, както и производствената практика на учениците в професионалните паралелки.

Според първия вариант началото

на учебната година остава на 15 септември, а продължителността на учебното време се увеличава с 10 учебни дни за учениците от I до VI клас включително. Ако бъде прието това предложение, занятията на децата от I до III клас ще приключват на 15 юни, а на учениците от IV до VI клас – на 30 юни. За останалите випуски графикът не се променя.

Вторият вариант предвижда учебната година да започва на 7 септември за всички ученици освен за тези в спортните училища, като краят ѝ бъде удължен за учениците от I до VI клас с 10 учебни дни. При такава ситуация ваканциите за всички ученици ще се увеличат с пет дни и ще бъдат по-равномерно разпределени в рамките на учебното време. МОН смята този вариант за оптимален.

В третия вариант се предлага началото на учебната година да бъде на 1 септември, а учениците от I до VI клас да учат 10 учебни дни повече през юни по вече описания начин. Тогава би имало 10 допълнителни учебни дни за ваканция за всички ученици, които да се разпределят в рамките на учебното време.

Всеки от разработените три варианта изисква промяна в нормативната уредба. Тя ще бъде направена, след като всички предложения бъдат подложени на широко обществено обсъждане със социалните партньори и с другите заинтересовани страни. Дискусията ще включат и всички свързани въпроси като климатизация на класните стаи, ефектите върху туристическия сектор и др.

Учебната 2022/2023 г. ще започне на 15 септември, както досега, независимо кой от предложените варианти бъде избран, уточняват от МОН. **АЗ-БУКИ**

Н.Пр. Йорам Елрон поднесе венец на Стената на българските праведници на света в столичното 134. СУ

С признателност към праведниците на Отечеството

Да почетат паметта на невинните жертви на Холокоста и ролята на българите за спасяване на над 48 000 евреи на наша земя, се събраха ученици и гости от няколко държави. Церемонията бе проведена за първи път пред Стената на българските праведници на света в двора на столичното 134. СУ „Димчо Дебелянов“ – ORT School. Заедно с него домакини на събитието бяха Българо-еврейският културен институт и Българската фондация ORT.

Мемориалът, открит преди по-малко от година, е посветен на двадесетте българи, удостоени със званието „Праведници на света“ от израелския институт „Яд Вашем“. „Изразяваме своята признателност към праведниците на Отечеството, които, ръководени от чувствата си на солидарност, човечност, състрадателност и доброта, спасяват евреи от българските земи по времето на Втората световна война. Нека прозрем истината, оставена ни от историята: да виждаме несправедливостта и да мълчим, означава да

участваме в нея“, каза на церемонията директорът на 134. СУ Весела Палдъмова.

„Славната българска глава от историята на Втората световна война, в която са спасени всички евреи на тази страна, се откроява като ярка пътеводна светлина в мрака, погълнал Европа през онзи период, известен като Холокост. С постъпката си България даде урок на света по смелост и кураж. Изказвам искрена благодарност и на училище „Димчо Дебелянов“ не само за изградената тук Стена на българските праведници, но и за това че е домакин на подобни значими събития“, каза Н.Пр. Йорам Елрон – посланик на Израел у нас.

По думите му децата и внуците на спасените евреи са днес жив мост между България и Израел. Съществена роля в това сътрудничество има образованието, както и примерът на 134. СУ за това как деца от различни религии и вероизповедания заедно могат да учат и творят в среда на толерантност и доверие едни към други, според дипломата. **АЗ-БУКИ**

Новости в изискванията за прием на чужденци в български университети

Отпада изискването за представяне на медицинско свидетелство, издадено в едномесечен срок преди датата на кандидатстването на чужденци от трети страни в български висши училища, заверено от съответните органи в страната, от която лицето кандидатства. Това предвижда проект на Постановление на МС за изменение и допълнение на Наредбата за държавните изисквания за приемане на студенти във висшите училища у нас.

Кандидатите ще представят и удостоверение за признаване на средно образование, придобито в училище на чужда държава. Висшите училища пък ще представят информация за балообразуващите предмети и приемни изпити за съответната специалност. Ще изпращат и заверено извлечение или копие от решението за признаване на висше образование, придобито в чуждестранни висши училища – за кандидатите за магистърска степен. **АЗ-БУКИ**

*Различия по провинции/кантони
**Средно за отделните випуски
В таблицата е посочен само броят на учебните дни, като за съизмеримост е приложен българският календар.

Кодово име „Живот“

Ангел ДОБРИКОВ

Шестокласниците от ОУ „Юрий Гагарин“ в Смолян завършиха успешно участието си във втория етап от Националната превантивна програма „Кодово име „Живот““. В рамките на пет учебни часа чрез интерактивни модели учениците преминаха обучение по важни за тяхното развитие теми, свързани с преодоляване на рисковото поведение и начините за конструктивно справяне с гнева. Коментираха ползите от уменията да вземат самостоятелно решение и да отстояват личните си позиции, както и да си поставят ясни и реалистични цели, чието постигане би довело до усещане за удовлетвореност.

Основните цели на заниманията са изграждане на социални и лични умения, формиране на нагласа за здравословен начин на живот и повишаване информираността на подрастващите относно последиците от рисковото поведение. Програмата е тригодишна и за шестокласниците от смолянското школо ще продължи през следващата учебна година с още интересни и полезни дискусии.

Екипът на Превантивно-информационния център по наркотични вещества към Община Смолян изразява благодарността си към Йорданка Дюлгерова – директор на Основно училище „Юрий Гагарин“, и към класния ръководител на VI клас Лидия Енгерова-Шекирова за активното им съдействие при осъществяване на инициативата, информира секретарят на Центъра Мария Славчева.

Националната превантивна програма „Кодово име „Живот““ е разработена от екип към Националния център по обществено здраве и анализи. Одобрена е от Министерството на здравеопазването и МОН.

Смисълът на оценките

Дебати на немски език проведоха в русенското СУ с преподаване на немски език „Фридрих Шилер“. Организатори на проекта са „Гьоте институт“, Централната служба за обучение в чужбина към Външното министерство на Германия, няколко фондации и се провежда в 14 европейски държави от Централна и Източна Европа. Дебатите се организират в училищен, регионален, национален кръг и завършват с международен финал. Целта е да подтикнат младите хора в Европа, изучаващи немски език на ниво B2/C1, към критично отношение по важни теми за училището и обществото, да подобрят уменията им за аргументация и за свободно изразяване, да подпомогне изграждането на мислещи и толерантни млади хора.

Учениците Денислав Димитров, Алекса Ангелова, Павлина Димитрова, Мартин Алатов от XI клас и Лъчезар Борисов, Ренета Маринова, Вихра Македонска, Николай Нешев от X клас направиха два дебата по темата „Трябва ли да бъдат премахнати оценките в училище?“. Пред жури от дванайсетокласници те представиха активна позиция, защитена с аргументи. Координатор и треньор на дебатите е Сияна Мандажиева – ст. учител по философия. Водещи на дебатите бяха десетокласничките Александра Калинова и Даниела Пенева, а секундант – връстничката им Ивет Павлова.

Финалистите Алекса Ангелова, Денислав Димитров и Мартин Алатов ще представят „Фридрих Шилер“ на регионалния кръг от състезанието в Ловеч. **АЗБУКИ**

Учениците от СУ „Н. Й. Вапцаров“ – Петрич, участват в честването на всички големи дати от националния календар

Снимка СУ „Н. Й. Вапцаров“ – Петрич

Университетско лоби още от чина

Екипът на СУ „Н. Й. Вапцаров“ – Петрич, предлага година апробация за всеки нов учебник

Надя КАНТАРЕВА

За да изберем за поредния маршрут на в. „Аз-буки“ петричкото училище СУ „Н. Й. Вапцаров“, както се казва, виновни станаха самите петричани. От тях чухме: дисциплинирани, целенасочени, паралелките са пълни още след първо класиране, най-голямото е в Благоевградска област.

Така започва и разговорът с директора Живко Тулевски: „Да, най-голямото сме, 915 деца. Вярно е, не остават свободни места в гимназиалните класове. За другото няма да говоря. Правото на оценка е на родителите. Най-важното, което те гледат, са резултатите от националните външни оценявания – най-вече в VII и XII клас. Резултатите от матурите ни класират в челните места на областта. Имайте предвид, че това е в конкуренция с природо-математически гимназии в Благоевград и Гоце Делчев, с езикови гимназии.“

От 2001 г. сме средно училище, днес имаме 10 паралелки в гимназиалната степен. Тенденция е децата да намаляват. При нас, засега, броят на учениците е постоянен величина. Защо ли? Плод на труда на екипа е. Създали сме атмосфера на спокойствие, всеки колега може да покаже на какво е способен. Проблемни ученици нямаме, няма и отпадащи. Обичаме децата, а те ни имат доверие – това е!“

Според директора на СУ „Н. Й. Вапцаров“ важно е да се съобразява интересът на ученика. Колкото и да си обича училището, той няма да остане в XI и XII клас, ако то ще му пречи да кандидатства, да продължи напред. Днес „Вапцаров“ има две профилирани паралелки в гимназиалната степен – по

Живко Тулевски, директор

обществени науки – водещи са историята, географията и икономиката, а втората е по математика. Създали ги след анкети и разговори с деца и родители. От тази учебна година разкриват и паралелка с разширено изучаване на английски език. Това станало по желание на родителите.

За кариерното ориентиране на децата работата започва още от шестокласниците. За целта петричкото училище сключва договори с Югозападния университет „Неофит Рилски“, УНСС, Висшето военновъздушно училище в Долна Митрополия. Така разчитат на систематична методическа помощ и университетски гост-преподаватели по различните учебни дисциплини. Лоби за СУ „Вапцаров“ в тези университети са възпитаниците му, днес студенти.

В СУ „Вапцаров“ учат над 200 деца от околните селища. Един не стига, три са училищните автобуси. Оказва се, че много родители предпочитат децата им да са в голямото училище в големия град. Логично следва въпросът: демографският срив и загърбване на местното училище не обричат ли малкото селище. Снежина Въчева – зам.-директор по учебната дейност, твърди, че дългогодишният ѝ педагогически опит показва, че за децата

е добре да са в голямото училище. В него го няма делението, те бързо преодоляват смущението си от града.

Мнението споделя и педагогическият съветник Величка Митова, самата по образование психолог. Както личи, когато дете не е посещавало детска градина, далеч по-трудно се социализира, а това се отразява и на успеха му в училище. Така и ученикът от училището с 30–40 деца по-трудно се адаптира, когато поотрасне и трябва да смени средата.

В това отношение много помага партньорството по програма „Иновации в действие“ с други училища в страната. По „вътрешния „Еразъм“ посещават СУ „Св. Паисий Хилендарски“ – Пловдив, ЧАГ „Проф. Иван Апостолов“ в София, предстоят им срещи с ОУ „Цар Симеон I“ във Варна.

„Избрахме ги заради иновациите им – уточнява Снежина Въчева – Впечатлиха ни методите на преподаване в пловдивското училище. Демонстрираха интерактивен урок със смяна на средата на преподаване, направиха го в читалище. По биология шестокласниците изучаваха билките чрез народни обичаи и песни, с рисуване на билката, с информация за нея на английски. Разбрахме, че в края на учебната година, в рамките на седмица, обучението продължава задължително извън училище. С помощта на родителите използват производствено помещение, университетска лаборатория... Хареса ни и идеята на Езиковата гимназия в София да развиват предприемачески дух у младите хора. Например бяха разработили огромна бактерицидна лампа за дезинфекция на голямо помещение.“

Търсим нашето място в света на иновативното преподаване. Може би ще се насочим в

приобщаващото образование. Имаме добър опит. Училището е с модерен ресурсен център, имаме щатни психолози, логопед, педагогически съветник. Резултатът от работата им показва, че децата проявяват емпатия към съучениците си с проблеми. Толерантността се възпитава. Това се отнася и за самите родители“, допълва зам.-директорът.

Като в повечето български училища, на дневен ред за СУ „Вапцаров“ е политиката да се оформят СТЕМ паралелки. Но според директора: „В това отношение има слабо място. Математиката в горните класове! Губи се интересът у учениците. Трудно се справят и учениците от математическата паралелка. Все по-малко избират математиката за явяване на матура. Така е и с биологията. Допреди 2–3 години най-много ученици я предпочитаха за ДЗИ. Сега има рязък спад. Нещо отблъсква децата. „Необходимо е да се преразгледат учебните планове и програми, особено за профилирана подготовка – добре структурирани ли са.“

В този контекст поставя темата за учебниците Видка Опренова – учител по история. Според нея одобряването им е въпрос, изискващ прецизиране. „Пригодността на един учебник се вижда през втората година. Затова новият учебник, преди да се одобри или не, задължително е да се апробира поне една учебна година. В някои стилът е по-издържан, в други даден раздел е по-добър. Учителят ще вземе най-подходящото. И още, нивото на учениците, интересите им, особено след VII клас, са различни. Трябва да има повече учебници, съобразени именно с тези специфики – смята Опренова. И добавя: – Не на последно място, в предложението ми има и икономически смисъл. Учебникът, особено на хартия, е скъпо нещо.“

МОН финансира за втора година Националната програма „Разработване на учебни помагала за обучение по общообразователни учебни предмети на чужд език, оценяване и одобряване на проекти на учебни помагала за подпомагане на обучението, организирано в чужбина, на проекти на учебници и на проекти на учебни комплекти“. По модул „А“ на Програмата – „Разработване на учебни помагала за обучение по общообразователни учебни предмети на чужд език“, е одобрено изготвянето на 27 учебни помагала. 7 от тях създават автори от ПЕГ „Екзарх Йосиф I“ – Ловеч, 6 – педагози от 164. гимназия с преподаване на испански език „Мигел де Сервантес“ – София, 4 – екипи от ЕГ „Фредерик Жолио-Кюри“ – Варна, 3 – учители от ЕГ „Иван Вазов“ – Пловдив, по 2 – колективи от ПЕГ „Йоан Екзарх“ – Враца, от Първа езикова гимназия – Варна, и от ЕГ „Христо Ботев“ – Кърджали, и едно е дело на преподаватели от 2. АЕГ „Томас Джеферсън“ – София. Общият бюджет за модула е 725 хил. лв.

Национално издателство „Аз-буки“ отново се включи в работата по подготовката на учебните помагала и тяхното отпечатване.

В „Аз-буки“ представя училищата, чиито педагогически екипи са разработили 27-те учебни помагала по общообразователни предмети на немски, английски, испански, италиански и френски език.

Новите помагала са достъпни на интернет сайта на МОН – <https://www.mon.bg/bg/100940>.

Зина СОКОЛОВА

Езикова гимназия „Христо Ботев“ в Кърджали тази година отбелязва своя 100-годишен юбилей, като наследник на първото средно учебно заведение в Източните Родопи. То е официално открито на 23.09.1921 г. От 1983 г. е ЕСПУ с преподаване на руски и западни езици, а от 2017-а – Гимназия с преподаване на чужди езици „Христо Ботев“.

„Още миналата година бяхме започнали инициативи по повод на юбилея, но ковид мерките и ограниченията ни възпрепятстваха да ги осъществим изцяло – казва директорката Даниела Павлова. – Затова решихме патронният празник на 2 юни 2022 г. да бъде кулминацията на честванията с голям концерт. В момента пишем сценария, за да почнем подготовката.“

В гимназията се обучават 818 ученици в 32 паралелки. С успешна работа по различни европейски и национални проекти ръководството и колективът стимулират възпитаниците си да участват активно в свободния обмен на информация и идеи в днешния глобализиран свят.

„През 2017 г. гимназията получи статут на иновативно училище и оттогава качеството на образователния процес се повиши с реализиране на иновация под мотото „Не учим за училище, учим за живота“ – казва директорката. – Това е годишно провеждана проектна седмица по образец, заимстван от немската образователна система. По време на тази седмица ученическите екипи представят своите проекти, което допринася за разкриване творческия потенциал и емоционалния свят на всеки ученик. Голяма част от проектите са демонстрирани на различни форуми за обмен на иновации на регионално и национално ниво. Реализирайки нетрадиционната си идея, успяхме да създадем стандарт за иновативна практика, възприет от МОН с решение проектната седмица да бъде заложена в учебните планове в начален етап. Горди сме, че замисълът на нашата иновация е оценен достойно и ще бъде разпространен и в други училища.“

Гимназията е извоювала признание на водещо учебно заведение не само в област Кърджали, но и в страната с постигнатите високи резултати в обучението. През настоящата учебна година обхватът

Даниела Павлова,
директор

на чуждоезиковото обучение се разширява, като се прибавят профилиращи предмети математика и информатика. Обучението тук е ориентирано към издигане ролята на ученика като субект в образователния процес. Това дава възможност на учениците да се представят отлично във всички области на науката, изкуството и спорта. Училището вече почти 20 години работи по програмата за придобиване на немска езикова диплома DSD II към немската служба за училища в чужбина. Получилите тази диплома успешно се реализират във водещи национални и международни компании. Стотици са възпитаниците на гимназията, които благодарение на този сертификат са следвали в немскоезични университети. От 10 години гимназията е и изпитен център за придобиване на Кеймбридж сертификат.

ЕГ „Христо Ботев“ е традиционен член на различни национални и международни организации (ЮНЕСКО, Асоциацията на Кеймбридж училищата, Средиземноморската фондация за межкултурен диалог „Анна Линд“, CISCO, Schulen – Partner der Zukunft, Училище посланик на Европейския парламент). Педагогическият колектив и ръководството целят да придобиват ценен опит в областта на межкултурното сътрудничество, да развият принципите на неформалното образование и да обменят добри практики в сферата на културата и иновациите, които рефлектират пряко върху всички ученици.

Всяка година ученици от гимназията се класират за участие в националните кръгове на олимпиади по чужди езици, български език и литература, история и цивилизации, философия, гражданско образование, астрономия. Многобройни са и участията им в редица национални и международни състезания и форуми. Благодарение на тези успехи често пъти

Не учим за училище, учим за живота

Това е мотото на ежегодната иновативна седмица в ЕГ „Христо Ботев“ – Кърджали

Снимка ЕГ „Христо Ботев“ – Кърджали

За часовете по философия на немски език в ЕГ „Христо Ботев“ – Кърджали, учениците ще могат да ползват новите учебни помагала, създадени от преподаватели в гимназията

Езиковата гимназия е желан партньор на МОН в организирането и провеждането на националните кръгове на олимпиади по чужди езици, философия и астрономия.

Поколения успешни ботевци са повод за гордост не само за гимназията. Те се реализират в престижни университети в България и чужбина. Мнозина се завръщат след години в родното училище, за да станат учители и да предават ботевския дух и на бъдещите поколения, заразявайки ги с чувство на принадлежност, конкурентоспособност и мотивация за успех. 26 – цял един клас, са възпитаниците

на училището, които в момента работят като квалифицирани преподаватели по различни предмети.

„Езикова гимназия „Христо Ботев“ в Кърджали е пространство на знанието, таланта и толерантността – казва Даниела Павлова. – Пъстър калейдоскоп от успехи и инициативи осмисля живота в училищната среда – Гвардейски отряд, фанфарен оркестър, 4 театрални студия на български, английски, немски, френски език, танцови състави, вокални групи, занаятчийска работилница, 13 групи за работа с талантиливи ученици, 22 групи за занимания

по интереси, спортни отбори. Позитивната учебна среда възпитава самочувствие. Чувството за принадлежност към училището се изгражда от определени традиции – Ботева клетва в Калюфер за новопостъпилите ученици, Коледни благотворителни концерти (включително проведени онлайн), годишно тържество с родителите за награждаване на изявили се през учебната година ученици. Всичко това ни отличава от останалите училища в региона и по традиция ЕГ „Христо Ботев“ е сред най-желаните учебни заведения на територията на област Кърджали.“

Подкрепа за качествено чуждоезиково обучение

„Традиционно изданията по предмети на чужд език са с ограничен тираж в България – разказва Марина Димова, старши учител по философия и съавтор на помагалата. – Учители, които преподаваме предмет на немски език, сами търсим източници на информация, която адаптираме към общообразователната програма по предмета. Обезпечаването с учебни помагала е пречка, която ограничава качествено чуждоезиково обучение. Макар и подпомагани от представители на Немската служба за педагогически обмен и Консултантската служба по немски език в България, за нас остава труден моментът с преподаването на предмет, за който няма одобрен един чуждоезиков модел.“

В този контекст нашият екип пое отговорността за разрешаването на един проблем с национален обхват – нуждата от един учебен стандарт по философия на немски език. В него участвах заедно с доказани експерти във философските среди и моите колеги от училище: Нигяр Наум – преводач на помагалата и учител по немски език, и Радка Попгеоргиева – дългогодишен заместник-директор в гимназията. По проекта работихме цяло лято без почивка, но сега можем да споделим с удоволствие удовлетворението си от постигнатия резултат. Създадохме две помагала по философия на немски език за IX и X клас, като изцяло покрихме нуждата от задаване на един стандарт за преподаване на предмета на чужд език. И когато има такива формати, оценени и одобрени от МОН, учителят е по-спокоен и

по-уверен, че това, което прави в часовете, отговаря на изискванията и на българската програма по предмета. Много по-лесна и структурирана е работата ни.

Получихме отлична обратна връзка и от колеги от други училища, които вече използват помагалата в електронен вариант. Работя по международния проект Jugend debattiert international – MOSO, за дебати на немски език и помагалата са необходима помощ и в тази посока, особено в раздел „Тези и аргументация“. Разписаните понятия, точните формулировки и предложените от нас упражнения се отличават с практическа насоченост и яснота, което е следствие от опита ни в създаване на учебници и методически разработки. Помагалата са в помощ и на колегите, които работят по програмата за придобиване на немска езикова диплома.“

Учебни помагала за изучаване на предмети на чужд език, разработени от авторски екипи към Езикова гимназия „Христо Ботев“ – Кърджали

„Философия“ за IX клас и „Философия“ за X клас на немски език – Румяна Тилтукова, Марина Димова, Стефка Генчева (автори на текста), Нигяр Наум (преводач), Гая Герчева-Несторова (консултант), Даниела Димитрова (графичен дизайн и автор на корицата).

Когато водеща е отговорността

Изнесени обучения организира
Регионалният център
за приобщаващо образование –
Силистра

Стоян СТОЯНОВ

Организиране изнесени обучения на деца със специални образователни потребности заедно с техен родител. Извеждаме ги от всекидневната среда за три-четири дни с помощта на дарители. Три години поред провеждахме такива обучения в комплекс „Камчия“. Тази година все още не сме наясно точно къде ще ги реализираме поради създадената се ситуация, но отново имаме набрани средства от дарители. Това разказва пред „Аз-буки“ Недка Русева, директор на Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование – Силистра. По време на изнесените обучения всеки специалист провежда занятие съвместно с родителите. Правят се психологични тренинги и подкрепа, среща на родители със сходни проблеми, занимания по йога и други интересни дейности.

„Инициативите ни текат постоянно по различни поводи и годишнини. Те не включват само децата със специални потребности, а се провеждат и с класовете в училищата или групите в детските градини“, отбелязва събеседничката ми. Различни прояви се организират например за Деня на народните будители 1 ноември, за 3 декември – Международния ден на хората с увреждания. За Рождество бе проведен национален конкурс за коледна картичка съвместно с Община Тутракан и Общинския център за извънучилищни дейности – Тутракан, „Молитва за Коледа“. А набраните средства от благотворителния базар бяха предоставени на семействата с деца със специални образователни потребности. За Европейския ден на логопедията нашите специалисти проведоха логопедични занятия в групите в детските градини и направиха деня на децата интересен и забавен. Изяви има и ще има, защото сме посветили дейността си на децата и техните семейства“, категорична е събеседничката ми.

Освен това Регионалният център съвместно с екип от психолози от училища и детски градини в Силистра приемат идеята да консул-

Недка Русева, директор на РЦПППО – Силистра:

Нашият колектив винаги се е ръководел от мисълта на Зиг Зиглер: „Успехът означава да направим най-доброто, което можем, с това, което имаме. Успехът е в правенето, не в получаването – в опитването, не в триумфа. Успехът е личен стандарт – протязане към най-висшето, което е в нас – в превръщането на всичко, което можем да бъдем. Ако даваме най-доброто от себе си, ние сме успешни. Успехът е максималното използване на възможностите, които имаме“.

тират ученици, родители и педагогически специалисти по време на пандемията от COVID-19 и в условията на обучение от разстояние в електронна среда. А от тази седмица същият екип подновява дейността си в помощ на бежанците от военните действия в Украйна.

Към момента в област Силистра допълнителна подкрепа се оказва на 592 деца със специални образователни потребности. Със 101 от тях работят специалистите от Регионалния център, а с останалите – екипите, създадени в отделните образователни институции. За още 35 деца се грижат в Центъра за специална образователна подкрепа – Силистра.

„Екипът ни е от 15 специалисти. Мога да кажа, че от тази година сме с почти напълно нов състав. И много от тях са млади хора, но са без специалност. Водещо за нас е да са мотивирани, креативни и да имат желание да се развиват“, продължава разказа си Недка Русева. Квалификационната дейност се развива интензивно, тъй като ръководството на Регионалния център държи на добрата подготовка, за да се поеме отговорността за работа с деца със специални потребности. „В момента колегите от Центъра работят предимно с деца и ученици от труднодостъпни и отдалечени места и в селища с малко население. Това налага всекидневно пътуване, понякога до три различни населени места. Но специалистите ни всекидневно се доказват със своята работа“, споделя директорката на РЦПППО – Силистра.

А как се развива приобщаващото образование

в областта в последните години? На този въпрос събеседничката ми отговаря убедено:

„Промяната в нагласите е в ход

и приобщаващото образование на децата със специални потребности в нашия регион благодарение на общите усилия и добрата комуникация между институциите – РУО, община, РЦПППО, детски градини и училища и техните ръководства, се движи в правилна посока. Труден е процесът за промяна нагласите на обществото и да покажеш на хората, че става дума за деца като всички други, които трябва да бъдат приети. Необходимо е всички да променим начина си на мислене и на подготовка, на водене на занятия в клас, за да можем да сме полезни и на децата със специални потребности, и на техните връстници. По един или друг начин трябва да намерим възможност да достигнем до всяко от тях“, казва Недка Русева.

По думите ѝ на създадените през 2006 г. ресурсни центрове са били необходими минимум пет години, за да могат да се докажат като място за подкрепа на децата със специални потребности. Да спечелят доверието на родителите и на колегите си в общообразователните училища и детските градини.

„В този период сме провеждали изключително много срещи, за да могат нашите специалисти да разговарят със семействата и подкрепата да започне

максимално рано, което е изключително важно за постигането на позитивни резултати“, отбелязва събеседничката ми. И именно проявената отговорност от страна на нейните колеги в значителна степен печели доверието на родителите. Затова и в последните десет години няма проблем за видимостта на Регионалния център и неговите специалисти са търсени за консултации.

„Освен това влязохме и в яслите и от доста години работим с деца в тях. Разговаряме с медицинските лица в групите за забелязани от тях индикатори за евентуални проблеми у децата. Каним родителите на среща, за да се запознаят с базата и специалистите ни“, добавя директорката на РЦПППО – Силистра. Отбелязва, че все още има и родители, на които е трудно да признаят, че децата им имат проблеми, и да потърсят компетентна подкрепа.

Събеседничката ми подчертава, че в по-голямата част от създадените в училищата и детските градини екипи за подкрепа са включени изключително добре подготвени специалисти, работили преди това в Регионалния център.

„Това наистина са много стабилни екипи. Директорите работят много добре с тях и резултатите са налице“, казва Недка Русева. В подкрепа на това говорят успешните примери, споделяни от детски градини и училища по време на проведените в последните две години общински и областен форум „Нашето участие в приобщаването“.

Относно работата на Регионалния център по време на прекъсването на присъственото обучение Недка Русева коментира, че това е било истинско предизвика-

телство за нейните колеги. „Но към онзи момент екипът ни бе изключително стабилен и креативен, така че успя да се справи още от първите дни. Колегите бяха по 16 часа на разположение, за да могат да се включат в свободното време на родителите и да провеждат занимания с децата. Разбира се, имаше и семейства, които не разполагаха с необходимите електронни устройства или познания. В този случай се изпращаха адаптирани работни листове чрез образователните медиатори към училищата“, припомня тя.

Трудностите идват от факта, че за децата със специални потребности от особена важност е прекият контакт с педагогическите специалисти. Но тук се проявява

добрата комуникация с родителите и съвместната работа с тях

осигурява учебния процес. „Освен това колегите успяха да съобразят как да се използват наличните материали в семействата, за да се представи учебното съдържание“, казва събеседничката ми.

През 2021 г. получават решение на местната РЗИ, така че индивидуалните терапевтични дейности в сензорно-интегративните зали в Силистра и Тутракан се провеждат в присъствена форма. Постигната е договореност и с директори на училища и родители, като ученици със специални потребности провеждат присъствени занимания в ресурсните кабинети в образователните институции, независимо от начина на обучение на техните връстници.

Директорката на РЦПППО

Снимка РЦПППО – Силистра

Прекият контакт с децата е много важен в работата на специалистите от Регионалния център за приобщаващо образование – Силистра

– Силистра, разказва още, че ръководеният от нея център е единственият в страната, изградил Солна стая. Тя е открита през октомври 2021 г. в базата на Регионалния център в Тутракан, като е създадена с помощта на дарители от местния „Ротари клуб“ и с подкрепата на общинското ръководство. Така тя допълва комплекс от сензорно-интегративна зала и ресурсен кабинет. В Силистра на разположение също са ресурсен кабинет и сензорно-интегративна зала.

Центърът споделя една сграда с Центъра за специална образователна подкрепа, като разполага с 5 стаи. Затова, когато се правят обучения на учители, по възможност те се провеждат в базите на училищата. „А методична подкрепа, супервизии и обучения правим непрекъснато. Провеждаме ги и онлайн. Включват се много колеги. Много добре работим с експерта по приобщаващо образование в РУО – Силистра“, допълва директорката на Регионалния център.

Липсата на достатъчно голяма база и фактът, че в града подпомагат само ученици в професионални гимназии, пречат за провеждането на летни лагери, каквито преди години са се организирани в края на юни и средата на юли. „Дежурните колеги провеждат занимания с децата по места в детските градини. Тази година лятна занималня ще има за децата от Тутракан“, казва Недка Русева. И в заключение споделя, че преди 2020 г. работят много добре заедно с УНИЦЕФ по програма, която включва работа с децата със специални потребности и техните семейства. Но пандемията слага край на дейностите и променя приоритетите в работата.

Георги Илиев – кмет на столичния район „Слатина“, пред в. „Аз-буки“:

Правилата се нарушават, когато няма контрол

Образованието, само по себе си, е единственият начин да се излезе от разделението на обществото

Интервюто взе
Надя КАНТАРЕВА

Кое Ваше занимание, г-н Илиев, замесихте с кметския стол? Защо?

– Занимавал съм се с различни дейности – най-дълго с реклама, а от 2000 г. с международна търговия с обхват от Южна Корея до САЩ. Амбицията, с която се включих в местните избори, беше проста – да оправя квартала, ако може и града, в който живея. Имам 4 деца, те всички са тук.

Още преди да се занимавам с политика, пътувах по света близо 20 години. Живял съм в Чехия, Австрия, Италия... Не за дълго – колкото да основа бизнеса си. Виждах как градовете се развиват, имат собствена логика, жителите им участват при взимане на решения и в осъществяването им. Докато тук, в София, сме свидетели не просто на стагнация, дори деградация във вътрешността на някои квартали. А в други, с хубави проекти, има развитие. Но на фона на хубавото, вътрешноквартални улици са в много лошо състояние. Говорим за достъпност на средата, но истината е, че нещата в това отношение не вървят добре.

– **Добра инфраструктура, добър транспорт, сигурност за жителите – успявате ли да ги осигурите на съгражданите си?**

– Доколкото зависи от мен, опитвам се да ги осигуря. Проблемът е, че районният кмет, макар и пряко избран от хората, няма особени правомощия. Звучи може би странно, но районният кмет всъщност не разполага с инструменти, за да въведе дори елементарен ред. Да речем гражданин замърсява тротоара – аз, като кмет, не мога да го глобя. Нямам правомощията. Тук говорим за разликата между правомощия и изборната длъжност, която създава очаквания у хората.

Според мен трябва да се върви към децентрализация и местно самоуправление в рамките на района, дотолкова доколкото трябва да се решават проблеми, които са най-близко до компетентността на районната администрация. Тя е на първата линия на управлението. Истината е, че хората не правят разлика между държава и община. Ние сме в непрекъснат контакт с гражданите. В същото време, не зависи от нас, за да се смени дори един знак на улицата или да се боядиса пешеходна пътека. Говоря за елементарна децентрализация, която ще позволи тези, които са

Георги Илиев е роден в София през 1974 г. Завършва 31. училище „Иван Вазов“. Има бакалавърска степен по търговия от Делхийския университет и магистърска степен по бизнес администрация от Нов български университет. До избирането му за кмет на район „Слатина“ се е занимавал с бизнес в областта на рекламата и международната търговия. Бил е съдружник и управител на няколко дружества в държави от Европейския съюз.

близо до гражданите, да взимат решения в тяхна полза. Всъщност това е и идеята за създаване на институцията районен кмет.

През последните две години в района настъпиха положителни промени по отношение на инфраструктурата. Това е видимо по ремонтите на ул. „Николай Коперник“, множеството ремонтирани тротоари и паркинги, зелесяването, облагородяването на зелени площи...

Някои от големите ни проекти ще тръгнат още тази година – като разширяването на парк „Гео Милев“, което гражданите чакат с нетърпение.

– **Как подкрепяте приоритетите в кметското си всекидневие? Прави впечатление, че като че ли специално внимание отделяте на училищната мрежа, детските градини и прилежащите им пространства.**

– Може би се създава такова впечатление, защото имам деца във всички фази на образователната система с изключение на яслата – най-малкото ми дете така и не успя да се класира за ясла в района. Но това е проблем за всички граждани, което вече е ненормално. Образованието, само по себе си, е единственият начин да се излезе от разделението на обществото, на което сме свидетели.

Скоро имам интересен разговор по повод програма за развитие на образователни инициативи в кв. „Христо Ботев“, който е на територията на „Слатина“. В квартала над 75% от населението е от ромски произход, от тях някои са пето поколение жители, има и приходящи, без регистрация. Идеята е да се направи център за образователни инициативи, които

ще се провеждат в самия квартал. И това е много добре. Когато хора са на близко културно ниво, тогава и комуникацията се случва.

Работата в общината, разбира се, е екипна. Дейността на отделите по строителство и архитектура тече непрестанно и тя невинаги е толкова видима за гражданите. Процесите отнемат време и резултатите невинаги са ясни бързо. Подобряването на инфраструктурата е приоритет за мен и колегите ми, но е важно да работя и върху други големи проекти, които имат значение за всички софиянци. Това са проектите за спортния комплекс „Червено знаме“, Зеления ринг, паркингите пред ст. „Академик“, идеята ни за многоетажния паркинг при зала „Универсиада“, напредък на проекта за многоетажен паркинг при пазар „Ситняково“ и изобщо въпросът за паркирането, който е болезнен и спешен.

Работата ми с гражданите също е много важна. Имаме изключително силна общност тук, включително от доброволци и доброволчески организации. Ето, техните усилия вече са много видими, защото директно засягат качеството на живот – подобряване на междублоковите пространства, инициативи за почистване, зелесяване...

Проектите в областта на изкуството и културата също са приоритет – това е нещо, неправено досега, което виждаме, че играе много голяма роля за сплотяването на общността.

Към настоящия момент и работата на пункта за събиране на помощи за Украйна е нещо, което колегите и доброволците от района – и не само от него, вършат напълно самостоятелно. Но аз съм изцяло на тяхно разположение.

– **Контрола върху изпълнение на общинските разпоредби – смятате ли, че успявате да го осъществите? Питам, защото, мисля, че това не е силна страна на местното управление.**

– Това е един от големите проблеми на Столична община, а и не само на нея. Взаимодействието между община, МВР и всички институции, които работят на територията и имат отношение към проблемите на местната власт, трябва да е такова, че правилата да не се нарушават. А за това се иска контрол. Като районен кмет, имам срещи с представители на тези институции, търся съдействие. Да, откликват. Има видим резултат, когато предварително сме съгласували действията си.

– **На територията си „Слатина“ има пет висши училища, прословутото Хореографско училище, тук е кампусът на БАН... Смятате ли, че това е преимущество и как ще го използвате за развитието на района?**

– „Слатина“ наистина има общност с отношение към образование и науката. И още с избирането ми за кмет имам план да инициирам академичен съвет, който да подпомага развитието на района. Заедно с районната администрация да се правят програми, интердисциплинарни прояви. Възможността да се случи, беше голяма, но пандемията спря всички планирани събития. Надявам се вече да сме излезли от нея.

Голямо преимущество е за нас да сме дом за академичната общност. Ние сме особен район в този смисъл и тук има много млади хора – студенти от всякакви националности. Но има и много академици, преподаватели – хора

с огромен опит и познания. За мен е огромен късмет, че имам възможност да разчитам на помощта и съветите им.

– **Археолозите разкриха неолитно селище в „Слатина“ на 8000 години. Имате ли амбиции да насочите туристите към уникалните разкопки?**

– Преди ден имам среща с директора на Института за паметниците на културата, разговаряхме именно за селището и как да бъде експонирано. Последното археологическо лято бяха открити още находки. По някакъв начин държавата трябва да подпомогне неолитното селище. То не трябва просто да се открие и после да се консервират археологическите разкопки, за да изчезнат напълно от очите на хората. Напротив, трябва да бъде експонирано. София е градът с най-стара доказана история, благодарение на разкритото селище на 8000 години в „Слатина“.

Искаме да помогнем на БАН да направят макет на неолитното селище, който да бъде част от място за учене и забавление за децата по примера на „Музейко“. Вярваме, че това може да се превърне в една от главните туристически атракции на София.

– **Г-н Илиев, какъв е бюджетът на района за осъществяване на културни дейности? И доколко законодателството позволява да го допълвате с разработка на проекти и участие в съответни програми?**

– С бюджета си районът има по 1 стотинка на човек на месец за културни дейности, или 10 000 лв. годишно, но този бюджет трябва да бъде мотивиран с конкретни проекти, за които се осигурява финансиране на момента. Не разполагаме с него в началото на годината и ако не го оползотворим, го губим.

Имаме голямото щастие да сме припознати от артистичната общност. Артистите харесват това, което правим, и участват с готовност – почти винаги без хонорар. Това е голяма стъпка за нас и вярвам, че се превръща в една от запазените марки на района.

Ето, за събитието ни на 21 март по повод Световния ден на поезията – нещо изключително и важно за район „Слатина“, защото тук са кварталите, наречени на поети, участие ще вземат някои колоси на българското драматично изкуство – актьорите Веселин Калановски, Ники Сотиров и вече утвърждаващият се Филип Буков, който е и израснал тук. Те ще дадат гласа си на някои от най-въздействащите български стихотворения. А актрисата Силвия Петкова направи запис на свой рецитал на още стихове, който е качен и в YouTube канала на район „Слатина“.

Художествените ни изложби се радват на голямо внимание от страна на артистите, Надявам се това да не спира и напред.

На стр. 22

Специалисти от бизнеса ще обучават бъдещи инженери

От следващия семестър специалисти по получаване на енергия от вятъра ще се включат в обучението на студенти от специалност „Възобновяеми енергийни източници“ на Техническият университет – Варна. Ще започне и съвместното промотиране на специалността в средните училища на страната. Това предвижда рамков договор за сътрудничество и координация между висшето училище в лицето на неговия ректор проф. д-р инж. Венцислав Вълчев и Иван Цанков, изпълнителен директор на компанията, която притежава ТЕЦ „Гълъбово“.

Споразумението урежда сътрудничеството и при провеждането на учебни практики, студентски стажове, посещения с научна и учебна цел, експериментална работа на студенти, докторанти и специализанти на ТУ – Варна, и насърчаване на професионалната им реализация. Компанията поема ангажимент да подпомага студенти чрез стипендии и заплащане на семестриални такси. Предвидено е и съвместно участие в международни, национални и регионални проекти и организиране на научни конференции, семинари, презентации и обмен на информация. **АЗБУК**

От облачните технологии до пазара на труда

Ангел ДОБРИКОВ

Прием в нова бакалавърска специалност обяви за академичната учебна 2022/2023 г. Физико-технологичният факултет към Пловдивския университет. Тя е в отговор на бързо развиващите се компютърни технологии и навлизането им във всички сфери на икономиката. Студентите ще придобиват знания и практически умения за използване на ресурсите на облачните технологии, за програмиране, разработване и работа с мобилни приложения, софтуерни продукти и масиви от данни. Ще изучават маркетинг, мениджмънт, икономика на техническата промяна, мениджмънт в информационните технологии и управление на проекти в информационното инженерство.

Целта е създаване на кадри,

които могат да работят като експерти по управление на информацията или системни администратори, като експерти по логистика на инженерингови фирми, консултантски компании или фирми, специализирани във внедряването на информационни технологии, споделя доц. д-р Слави Любомиров – заместник-декан на Факултета, отговарящ за база Смолян.

Обучението по новата специалност с продължителност от четири години ще се провежда в Смолян чрез мултимедийно представяне на лекционния материал, онлайн подкрепящо съдържание, дискусии, работа в екипи, решаване на казуси, занимания в интернет базирани среда и във фирми. Успешно завършилите студенти ще придобият инженерна професионална квалификация.

Снимка НАТФИЗ

Героите на Албер Камю, лутащи се между страх и смелост, се изправят в пиесата „Обсадно положение“ срещу най-зловещите факти на живота в търсене на любов и светлина. В постановката на Дарий Чавдаров на голямата сцена на Театър НАТФИЗ излизат настоящи и завършили възпитаници на НАТФИЗ. Премиерите са на 9 и 24 март 2022 г.

Танцът на НАО

С нови лаборатории ще гонят качество в Бургаския университет „Проф. д-р Асен Златаров“

Донка ТЪНКОШИЕВА

Как танцува роботът НАО – суперкомпютърът, гордост на проф. Сотир Сотиров, и още „чудеса на XXI век“, като лазерен гравир и 256-канален енцефалограф, демонстрираха на гостите на откриването на научноизследователския лабораторен комплекс по проект УНИТЕ в Бургаския университет „Проф. д-р Асен Златаров“.

В хода на проекта е обновена сградата на бившия Технически колеж, което в Университета отчитат като изключително предимство. Извършена е подмяна на дограмата, саниране и обновяване на фасадата, пълен ремонт на общите и санитарните помещения, ремонт на четири лаборатории съгласно съвременните изисквания, монтаж на система, позволяваща използване от хора с увреждания, пълна подмяна на електроинсталацията и реализирана локална компютърна мрежа в съответствие със съвременните изисквания. До сградата е прекарана оптична свързаност, позволяваща връзка с университетската мрежа и независим достъп с пропускателна способност 10 G.

„Изключително съм горда да открия този център за върхови постижения“, заяви ректорът на Университета „Проф. д-р Асен Златаров“ проф. д-р инж. хим. Магдалена Миткова. По проекта вече са готови три лаборатории. Предстои да се оборудва и четвъртата, чиято стойност ще е 1 млн. лв. На церемонията, открита от ръководителя на проекта проф. Сотир Сотиров, присъства и заместник-кметът на Бургас по стратегическо развитие и екология, дигитализация и адаптация към промените на климата Весна Балтина.

„Времето, в което живеем, не ни позволява да

Снимка Авторът

Танцуващият робот НАО е атракция за присъстващите

планираме и прогнозираме, така както ни се иска и както сме свикнали. Това, което ни се случва в последните месеци и дни, изкарва на преден план важността на тези лаборатории. Защото изкуственият интелект е двигателът, на който възлагаме много надежди, за да ни даде отговори на въпросите, които сега си задаваме. Образованието е право на всички граждани. Като общинска администрация, трябва да го подкрепим и да го включваме в нашите планове и програми като задача номер едно. Затова и в нашия план за интегрирано развитие като най-важни приоритети са определени образованието и здравеопазването“, заяви Балтина.

Проф. Станислав Симеонов, който е научен ръководител на проекта УНИТЕ, влезе в ролята на водач в лабиринта на но-

вите технологии и разказа за лабораториите и тяхното приложение. „Това е проект за изграждане на Център за върхови технологии УНИТЕ. В него участват пет български висши училища. Те изграждат различни лаборатории, но идеята е да се създаде обща инфраструктура, в която да се обучават студенти и да се извършва обща, съвместна научна дейност“, обясни той. Бургаското висше училище се специализира по въпросите на науката в реално време.

„Първата лаборатория е хетерогенни системи и реално време. Използваме различни апаратни платформи. Примерно два телефона са с различен процесор, а ние искаме да ги синхронизираме и да направим най-добрия. За целта имаме голяма изчислителна машина. По-голяма е само тази на БАН. Втората лаборато-

рия, която предстои да оборудваме, е за прототипиране и верификация. Идеята е да се създаде комплекс по прототипиране за наш партньор по проекта, включително и за хора от областта, които се интересуват от производство на малки серии на печатни платки. Друга част от нашата дейност са изследвания в областта на изкуствения интелект. Имаме хуманоидни роботи, които танцуват. Имаме и енцефалограф. Осъществяваме контакти с професор невролог, с когото да работим заедно в областта на изследване на човешкия мозък“, разказва проф. Симеонов. И добавя, че съществува и допълнителна лаборатория с големи машини – лазерен гравир. „С допълнителните машини се опитваме да създадем цялостен продукт, който може да се използва в промишлеността“, допълва той.

По проекта е закупено оборудване на стойност около 415 хил. лв. за първата половина на 2021 г. През септември миналата година е в ход и обществената поръчка за оборудването на четвъртата лаборатория.

Основната цел на проекта УНИТЕ е създаване на Център за върхови постижения в областта на информатиката и информационните и комуникационните технологии. Партньори са Софийският университет „Св. Климент Охридски“, който е водещ партньор и ще работи заедно с Техническият университет – София, Русенския университет „Ангел Кънчев“, Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас, и Шуменския университет „Еп. Константин Преславски“. Проектът е финансиран по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ и чрез нея Европейският фонд за регионално развитие финансира одобрения бюджет от 29 781 882 лева.

Атомната – партньор в науката

Русенският университет „Ангел Кънчев“ сключи споразумение за сътрудничество с АЕЦ „Козлодуй“. То обхваща дейности, свързани с учебния процес, научните изследвания, проектната дейност, популяризирането и внедряването на научни, технически и професионални постижения, съобщават от висшето училище.

Целта на споразумението е пови-

шаване ефективността на образователната, научноизследователската и развойната дейност в областта на енергетиката и сектора за сигурност, основаващи се на съвместно използване на човешките и материалните ресурси и постигнатите резултати от Университета и Дружеството.

Русенският университет ще подготвя студентите в области и специ-

алности, пряко свързани с енергетиката и националната сигурност, която да позволи тяхната успешна реализация в Дружеството. Висшето училище ще провежда и обучения за повишаване квалификацията на работници и служители от АЕЦ Козлодуй в областите на висшето образование, за които е акредитирано, включително в тези, свързани с ядрената енергетика. **АЗБУК**

Акад. Николай Денков:

Няма да затворим нито едно висше училище

„Няма да затворим нито едно висше училище в България. Всеки университет е ценен с натрупаният опит и с преподавателите си. Студентите ще се обучават по същите учебни планове, по които са приети, и ще получат дипломи от университета, в който следват

в момента.“ Това заявява министърът на образованието и науката акад. Николай Денков пред радио К2, съобщава от пресцентъра на МОН.

Министърът посочва още, че в същото време, са необходими реформи за повишаване качеството

на висшето образование в България. По-важни от реструктурирането на университетите са необходимите промени в акредитирането им и атестирането на преподавателите в тях. Всичко това ще стане с промени в законите, подготвени съвместно с ректори. Ще се

осигурят и стимули за онези, които са наистина добри в работата си – по-добра материална база, по-високо заплащане на преподавателите. Министърът заявява, че с предложените промени никой не иска да пести пари, а се цели да се подобри значително качеството във

висшите училища.

„Срещам голяма подкрепа сред ректорите за предложените промени. Но когато се стигне до конкретните дейности, хората, които са засегнати – в случая са няколко ректори, те се опитват да стопират целия процес. Но ние имаме обективна

нужда от промени. И тези, които предлагаме, ще бъдат полезни. Сега отваряме дискусията как те да се случат“, коментира още министър Денков. Той обяви още, че предстои работна група с участието на ректори да започне работа по предложените промени. *АЗБУКИ*

Как един професор създава научна школа

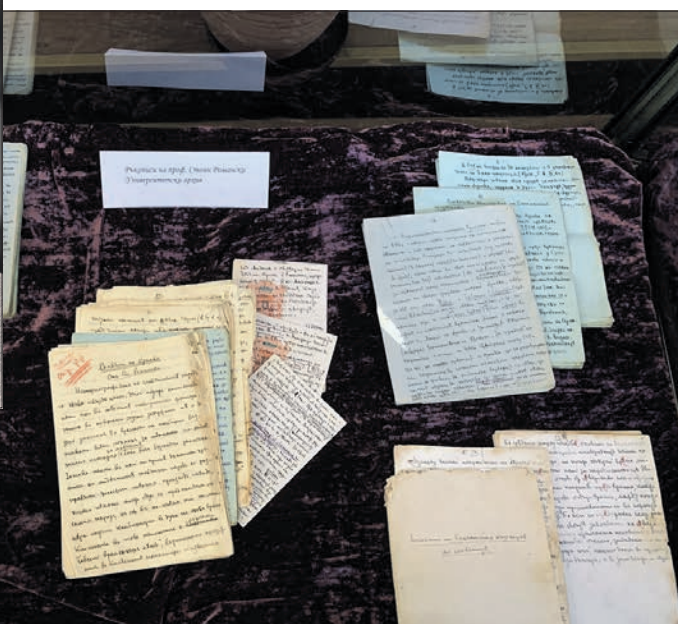
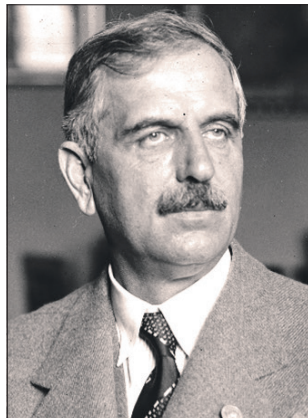
140 години от рождението на проф. Стоян Романски отбелязва Университетската библиотека на Алма матер с изложба на ценни документи от своя архив

Татяна ДИКОВА

Българската научна общност и Софийският университет „Св. Климент Охридски“ отбелязват 140 години от рождението на проф. Стоян Романски. За юбилея Университетската библиотека е подготвила експозиция, която представя научната и преподавателската дейност на професора по славянска филология. Показани са многобройните му публикации в областите езикознание, етнография, славистика, диалектология, първите научни изследвания, дисертацията, защитена в Лайпцигския университет през 1908 г., речниците, на които е автор и редактор, етнографски карти, статии и рецензии, отпечатани в страната и чужбина.

„Проф. Романски е един от големите български учени изследователи, които са сред най-изявените основоположници на Софийския университет от първо и второ поколение. Блестящ учен, който оставя трайна следа с многобройните си и разнопосочни научни интереси, и най-вече с приносите си към българската и европейската наука“, коментира проф. Анна Ангелова – директор на Университетската библиотека. Тя припомня, че това наследство е неделима част от историята на славянските филологии у нас. Курсът на проф. Романски е основополагащ. И това го прави неделима част от подготовката на бъдещите специалисти слависти. Те изучават и наследството, което ученият е оставил, свързано с етнографията на България. И до днес това наследство е част от учебната програма.

В изложбата са отбелязани курсовете, водени от проф. Стоян Романски през близо 40-годишната му преподавателска дейност в Алма матер. В централните витрини са експонирани ръкописи на проф. Романски, съхранявани в Университетския архив, и лекциите по славянска етнография и история на славянската филология

Университетската библиотека „Св. Климент Охридски“ представя голям брой студентски разработки на възпитаници на проф. Стоян Романски

от библиотечния фонд.

Необикновен акцент на изложбата са студентски разработки от ръкописната етнографска сбирка на Университетската библиотека. Малцина учени могат да се похвалят с ръководството на стотици дипломни работи. Проф. Романски е обръщал специално внимание на подготовката на бъдещите колеги и е пример за качество на обучението им. В библиотечния фонд се пазят 396 дипломни работи на студенти от Факултета по славянска филология, защитени под ръководството на проф. Стоян Романски в периода 1929 – 1952 г. Според проф. Ангелова обаче броят на защитените при него студенти е много по-голям. По думите на директора на библиотеката това е една от най-ценните колекции, които Университетската библиотека притежава. Всяка една от дипломните работи е в обем между 300 – 500 страници, написани и илюстрирани на ръка от студента.

„Това е огромен труд, вложен от младите хора, като повече от дипломните работи във Факултета са се защитавали при проф. Романски“, свидетелства по-късно акад. Емил Георгиев. А проф. Ангелова уточнява: „Той си е поставил грандиозна по мащабите си научна задача

в годините, в които работи – да организира младите хора за етнографски проучвания на терен. Затова голяма част от дипломните работи са посветени на теренни проучвания на региона, от който е съответният студент. Материалът, събран от студентите на проф. Романски, е използван от колегите в БАН при написване на тритомния труд „Етнография на България“.“ Сред защитените дипломни работи при професора са бъдещите учени проф. Светомир Иванчев, проф. Симеон Русакиев, акад. Емил Георгиев. В този списък като свое откритие проф. Ангелова отбелязва и близки родственици на днешния изследовател на Антарктида проф. Христо Пимпирев.

Продължител на делото на своя баща е проф. Цветана Романска, също преподавател в Алма матер. Тя продължава и традицията на своя баща да работи със студентите и да ръководи дипломни работи чрез „деликатна, но твърда вискателност“.

„По спомените на неговите студенти Професорът бил строг човек. Изключително вискателен към студентите си и към това, което те показват като знания. Дори се твърди, че е бил сред най-строгите преподаватели, при който трудно се

взема изпит. А взетият изпит е знак за качество. На одобрените дипломни работи „знакът за качество“ било лаконичното „Да!“ с почерка на професора и неговия подпис. А впечатлилите го дипломни работи изпращал за подвързване в университетската печатница, за да се запази трудът“, казва проф. Ангелова.

Проф. Романски е и създател на съвременната българска лексикография. Той е първият директор на Института за български език – БАН (1947 – 1951). „Тясно е свързан с проблемите на съвременния ни език“, пояснява проф. Ангелова. През 1929 г. проф. Романски е избран за академик.

Изложбата, посветена на неговия юбилей, може да бъде разглеждана във фойето на Централната университетска библиотека през март и април. А през май Библиотеката ще ни изненада с още една именна изложба, посветена на друг колос от историята на Алма матер – проф. Йордан Иванов. Ученият е сред студентите от втория випуск на Висшето училище, отличник на „Славянска филология“, а неговите учители са Александър Теодоров-Балан, Любомир Милетич, Беньо Цонев, Иван Шишманов и др.

Проектите на Стопанската академия

Институтът за научни изследвания при Стопанската академия „Димитър А. Ценов“ в Свищов представи резултатите от научноизследователски проекти, финансирани от държавната субсидия за научна дейност през 2021 година. Доц. д-р Любомир Иванов – зам.-ректор по научноизследователската дейност, пожела на учените постигнатите от тях резултати да съдействат за разширяване на научните търсения с нови идеи, участия в проекти, много научни публикации и ползотворно сътрудничество.

Директорът на ИНИ доц. д-р Евелина Парашкевкова поясни, че през 2021 г. са одобрени и финансирани със средства от държавната субсидия 11 проекта, от които 2 са за частично финансиране на научен форум.

Представени бяха 9 научноизследователски проекта, разпределени в 3 тематични приоритета: „Пазари, управление и иновации в икономиката на знанието“, „Финансова стабилност, икономически политики, регулации и устойчиво развитие“ и „Глобализация, конкурентоспособност и сътрудничество за интелигентен растеж“. Общият брой на участниците в изследователските екипи е 85, от които 58 преподаватели от Стопанската академия, един външен за академията учен, 11 докторанти и 15 студенти. В деветте научни студии, които отразяват основните научни резултати от реализираните проекти, автори са 20 хабилитирани лица, от които трима професори и 17 доценти, 19 нехабилитирани, от които петима млади учени и двама докторанти.

Доц. Парашкевкова подчерта, че публикационната активност на участниците в реализирането на проектите е висока. Регистрирани са множество участия за разпространение на научните резултати (предимно в дистанционни форуми поради епидемичната обстановка), участия в международни конференции, кръгли маси, научни семинари. „Усилията в бъдеще е необходимо да се насочат към по-висока публикационна активност в индексирани и реферирани в световни научни бази данни издания, както и към издаването на монографични трудове, включително и колективни“, каза още директорът на ИНИ.

Форумът продължи 20-годишната традиция в Свищовската академия за публично представяне на резултатите от изпълнените проекти. *АЗБУКИ*

Снимка Университетска библиотека на СУ

Проф. Ива Христова, директор на Националния център по заразни и паразитни болести:

Проблемът с употребата на антибиотици е особено сериозен и вече говорим за свръхконсумация

Сред съвременните предизвикателства пред медицината са и ново възникващите и възвръщащи се социално значими инфекции

Интервюто взе
Зина СОКОЛОВА

Проф. Христова, какви са основните задачи, които си поставя Центърът за компетентност „Фундаментални, транспирации и клинични изследвания в областта на инфекциите и инфекциозната имунология“, финансиран по ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ с впечатляващите над 23,6 млн. лева?

– Целта на проекта е да създаде нови теоретични познания в областта на инфекциите и имунния отговор и да осигури бързото им приложение в медицинската практика за нуждите на индивидуалното и общественото здраве. По този начин ще се отговори на две съвременни предизвикателства – нововъзникващите и възвръщащи се социално значими инфекции и нарастващата антибиотична резистентност.

Центърът за компетентност обединява Националния център по заразни и паразитни болести като водеща организация с партньори Националния диагностичен научноизследователски ветеринарномедицински институт, Института по микробиология „Стефан Ангелов“ към БАН и Медицинския институт на МВР.

Проектът предвижда изграждането на уникален в своята област за България изследователски комплекс и реализиране на пакет от научно-практически програми за следните направления: прецизно дефиниране на причинители на инфекциозни заболявания, молекулярно-епидемиологичен анализ на социално значими инфекции, характеризирани на лекарствената резистентност на инфекциозните причинители, изследване на имунния отговор към инфекциозните причинители и възможностите за неговото подобряване.

Изпълнението на тези програми ще даде възможност за своевременно откриване и точно определяне причинителите на инфекциозните заболявания – вируси, бактерии, паразити, в това число и непознати патогени. Програмите ще допринесат за предотвратяване на епидемични взривове от нововъзникнали (в резултат на мутации) или отдавна забравени патогени и готовност за неутрализиране на биотерористични атаки. Те ще помогнат за адекватна терапия на инфекциите чрез разшифроване на механизмите, водещи до възникване на резистентност към

широко използваните лекарствени средства; за изработване на правилна стратегия за прилагане на антибиотичните и други препарати в болнични условия и в условия на епидемии.

Проектът дава възможност и за епидемиологично прогнозиране (тенденции и пътища на разпространение, рискови групи) и насочена профилактика на социално значими инфекциозни заболявания, както и за въвеждане на иновативни методи за диагностика, мониторинг и лечение на остри и хронични инфекции и техните усложнения. Идентифицирани ще бъдат подходи за лабораторната практика биомаркери на успешния имунен отговор с прогностично значение. Разработени ще бъдат високочувствителни методи за оценка на локалния (лигавичен) имунен отговор, както и на прототипи на препарати за имуномодулация и имунопревенция.

Наред с това значителен брой утвърдени и млади учени ще получат възможност за работа в подобрена среда, за международна колаборация и специализация, за активен обмен и разпространение на научни резултати.

– Ако имаме представа какво означава фундаментални и клинични изследвания, бихте ли пояснили какво означава транспирации изследвания?

– Транспирането е преходът между фундаменталните и клиничните изследвания. За да има конкретна практическа полза от едно фундаментално откритие – например нова молекула на повърхността на човешките имунни клетки, трябва да се измине дълъг път. Той преминава през различни експериментални модели – *in vitro* (т.е. извън организма) или животински, докато отговорим на въпроса може ли тази молекула да ни послужи за диагностични или терапевтични цели. Вещиност „откритието“ и публикуването му в реномирано научно списание далеч не е най-трудната част от реализирането на една научна идея.

Трябва да признаем, че транспирациите научни изследвания в областта на медикобиологичните науки у нас за значително по-слабо развити от фундаменталните и една от амбициозните задачи на проекта е да навакса именно в тази посока. Това означава да се научим да защитаваме интелектуалната си собственост, да я патентоваме и продаваме, да си сътрудничим с подходящи малки и средно големи биотехнологични компании не само у нас, но и на международния пазар. Тази задача е допълнително затруднена от институционални и законови рамки, които изискват реформиране

– Какви са първите резултати от дейността на Центъра, който ръководите?

– В края на 2021 г. отчетохме над 95% изпълнение на плана за закупуване и преоборудване на ла-

Проф. Ива Христова е директор на Националния център по заразни и паразитни болести. Доктор на медицинските науки с 30-годишен опит в областта на микробиологията, вирусологията, имунологията. Има 171 научни публикации, от които 68 реферирани и 703 цитирания. Има участия в 11 проекта, от които 4 европейски и 7 български. Удостоена е с 8 наград от национални и международни научни организации, включително приз Morrison Rogosa на Американската асоциация по микробиология за принос в медицината. Зам.-председател на Българската асоциация на микробиолозите, член на Съюза на учените в България, Българското медицинско дружество по микробиология, Българското микологично дружество, Българския лекарски съюз, European Society of Clinical Microbiology and Infectious Diseases. Председател на експертния съвет по вирусология към Министерството на здравеопазването.

бораториите в Националния център по заразни и паразитни болести със съвременна апаратура. Независимо от предстоящите ремонтни дейности и доокомплектоване на новите лабораторни звена и учебен център научноизследователските дейности вече са в пълен ход. В научния екип на проекта работят 53 учени, от които 9 водещи и 12 докторанти, и млади учени на възраст до 34 г. С подкрепата на проекта вече са реализирани 29 научни публикации, от които 10 в издания с импакт-фактор, и са представени 33 доклада на национални и международни научни събития.

Благодарение на участието си в проекта Националният център по заразни и паразитни болести стана част от Европейската инфраструктура за транспирация медицина (EATRIS), която улеснява достъпа до допълнителни източници на проектно финансиране и намирането на подходящи партньори за създаване на обединения или за изпълнение на конкретни научни задачи. Има и примери за потенциално сътрудничество – кандидатстване съвместно с френския Център за върхови по-

стижения Vaccine Research Institute към университетската болница „Анри Мондор“ в Крестей, Франция, за финансирането на проект „Създаване на иновативна терапевтична ваксина против туберкулоза“. Към Центъра е проявен интерес от страна и на английската биотехнологична компания Oxford Immunotech във връзка с разработването на нови платформи за диагностика на активна туберкулозна инфекция. Вече е в ход изследователски договор с българска биотехнологична компания, чиято цел е валидиране на методология за получаване на автологен противовъзпалителен серум за локално приложение при различни имуномедиранни заболявания.

– Доколко пандемията от коронавируса повлия на първоначалните планове за работа на Центъра? Как се включихте в битката с вируса?

– Пандемията от COVID-19 е причинена от нововъзникналия коронавирус SARS-CoV-2. В момента той е повсеместно разпространен в целия свят и доведе до безпрецедентна пандемия, свързана с предизвикателства пред национал-

ните здравни системи, социалните системи и глобалната икономика. Към февруари 2022 г. повече от 430 милиона души са заразени по целия свят и над 5,9 милиона са починали. В България инфекцията е потвърдена при повече от един милион души, над 35 000 от които са починали.

Бърза и експертна реакция на Националния център по заразни и паразитни болести към пандемията от COVID-19

Националният център по заразни и паразитни болести винаги е на първа линия в борбата с инфекциозните заболявания в страната и още от първите съобщения за настъпващата нова пандемия Институтът предприе действия по идентифициране, диагностициране и анализ на пандемията от COVID-19 в България.

Спешно бяха въведени и апробирани нови методи за диагностика

нието на тестове с ниска чувствителност и неточни резултати.

В Центъра се обработват и изследват огромен брой проби от пациенти с COVID-19. Експерти от различни сектори на Института бяха пренасочени и се включиха в широкомащабните изследвания за цялата страна.

За да се разшири националният капацитет и мрежата от лаборатории, в които да се провеждат изследванията, в Националния център по заразни и паразитни болести бяха обучени лабораторни специалисти от РЗИ и медицинските лаборатории от страната за работа по методите с Real-time PCR.

За навременното провеждане на изследванията, свързани с пандемията от COVID-19, в Националния център по заразни и паразитни болести от изключително значение беше навременното планиране и доставяне на специализирано оборудване по проекта за изграждане на Центъра за компетентност.

Различни направления за анализ на нововъзникналия вирус SARS-CoV-2

След първоначалния бърз отговор на пандемията от COVID-19 в Националния център по заразни и паразитни болести бяха планирани и развити няколко направления, чрез които да бъдат обхванати и анализирани различни характеристики на нововъзникналия вирус SARS-CoV-2. Едно от тези направления включва секвениране на вирусния геном за анализ на еволюцията и мутациите на вируса, които имат пряко въздействие върху противовирусния и ваксиналният имунитет. В тази връзка, експерт, ангажиран със секвенирането на SARS-CoV-2, публикува проучване върху установена инфекция при ваксинирани лица (<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/jmv.27394>).

Съгласно препоръките на Европейския център за контрол на заболяванията в Националния център по заразни и паразитни болести се провежда целогощно секвениране от ново поколение (NGS), с което са идентифицирани многобройни промени в генома на SARS-CoV-2. Информацията за установените мутации се използва за молекулярно-епидемиологичен анализ на различни вирусни варианти, въведени в страната, и за ранно оповестяване на Министерството на здравеопазването и РЗИ за предприемането на навременни противоепидемични мерки. Към февруари 2022 г. над 13 хиляди целогощно вирусни секвенции от български изолати са публикувани в базите данни GISAID.

Вирусният геном се анализира за възникнали мутации по протежение на целия вирусен геном. Комбинираните епидемиологични и генетични данни се анализират,

за да дадат възможност за по-добро разбиране и характеризирание на разпространението на SARS-CoV-2 в България, което е съществена част от базата данни в усилията за борба с пандемията.

Проучванията на Националния център по заразни и паразитни болести са основна част от приноса на България за по-добро характеризирание на локалното разпространение на SARS-CoV-2 на ресурсите от проекта подпомага формирането на съвместен екип от видни експерти в областта и млади изследователи (докторанти и постдокторанти), които успешно участват в развитието на проекта.

– Българите често посягат към антибиотици. Как може да се противодейства на този проблем? Какви препоръки бихте дали на личните лекари? Не е тайна, че немалко от тях се престапират, изписвайки антибиотици.

– Действително, антимикробната резистентност (AMP) е вече не само проблем на здравеопазването, а се превърна в глобална геополитическа и икономическа заплаха. Дори към момента, независимо от кризата в Украйна, в Париж се проведе среща на високо равнище на европейските министри, в която се разискваше предприемането на незабавни мерки и стратегии за справяне с проблема AMP и намаляване на въздействието му върху здравето на европейските граждани, селското стопанство, околната среда и др.

Когато става въпрос за резистентност към антимикробни средства, трябва да се има предвид, че не хората и животните развиват резистентност, а че микроорганизмите (бактерии, вируси и гъбички), към които специфично са насочени тези лекарства, могат да спрат да се появяват от тях.

В България проблемът с употребата на антибиотици е особено сериозен и през последните години вече говорим за свръхконсумация. Така например в цяла Европа за първи път през 2021 г. се регистрира значимо намаляване консумацията на антибиотици в извънболничната помощ, докато единствено в България отбелязахме ръст, и то с близо 20%. Причините са комплексни, но най-голям дял от самото начало на пандемията има погрешното третиране на леките и средно тежки случаи на COVID-19 с азитромицин и левефлоксацин, без да има никакво основание за това.

В болничните ситуации е малко по-оптимистична, но трябва да се има предвид, че според последното европейско превалентно проучване всеки трети хоспитализиран пациент е бил поен на един антибиотик.

Като цяло, България заемаше едно от първите места в Европа по резистентност при някои бактерии

преди пандемията. Очакваме тези данни да се повишат предвид засилената употреба. В Центъра за компетентност се анализират данните за резистентността и консумацията за цялата държава, така че предстои да потвърдим тези смущаващи тенденции.

Начините за разрешаване на поне част от проблемите са заложили в Националния план за действие срещу антимикробната резистентност 2022 – 2026 – мултисекторен проект, който очакваме да започне тази година. Предвидени са дейности за повишаване на информираността, обучение на всички нива, увеличаване на надзора, оптимизиране на употребата, проучване на нови възможности за терапия, превенция и профилактика на инфекциите, нормативни промени и др.

В рамките на Центъра за компетентност са заложили няколко иновативни научноизследователски проекта, свързани с резистентността. Един от тях засяга проучване на отпадните води като източник на гени за резистентност и риска от евентуален им пренос и разпространение. Други няколко проекта са свързани с проучване механизмите на резистентност при мулти- и панрезистентни шамове, които не се поддават на терапия дори с най-новите антибиотици. Имате и съвместни проучвания с колежите от Българската агенция за безопасност на храните, за да анализираме резистентността при бактерии, изолирани от животни, които представляват риск за хората.

Ако трябва да дадем съвет на общопрактикуващите лекари, то той би бил да осъзнаят, че AMP не е някакъв абстрактен проблем, а реална заплаха, която съвсем скоро ще предизвика редица промени в медицината, каквато я познаваме. Запаването на ефективността на съществуващите антибиотици е отговорност, която директно е свързана със спасяването на човешки животни. Всеки трябва да е наясно, че изцяло нови антибиотични молекули за перорална употреба не са регистрирани през последните 10 години и прогнозите са, че няма да има и през следващите 10 години.

– Какво още включва научната програма на Центъра за компетентност?

– Да, COVID-19 не изчерпва инфекциозната патология. Нещо повече, през изминалите две години социално значими инфекциозни заболявания, като туберкулозата и инфекцията с HIV, понесоха осезаемо отрицателните ефекти от пандемията, значително пострадаха и плановите имунизации на децата. Това засилва значението на Центъра, който следи активно всички имуноглобулини (в слонка, назален, слъзен секрет, фекаси) при пациенти с редициращи инфекции без системни прояви на имунен дефицит, както и при пациенти с прояви на атопия и отрицателни кожноалергични и серумни проби.

За пръв път у нас ще се изследва антиген-специфичният клетъчен имунен отговор и маркери на възпазването е клинично и прогностично значение при вирусни хеморагични трески и при някои протозойни и хелминтни инвазии.

патогени – потенциални причинители на вътрешболнични инфекции; характеризират се циркулиращите в страната шамове на HIV-1. За пръв път се проучват задълбочено циркулиращите шамове на вируса на хепатит Е в човешката и животинската популация у нас. Проучва се пневмококото носителство при деца до 5-годишна възраст. Извършва се молекулярен мониторинг на генотиповете на *N. meningitidis* като основен причинител на бактериални менингити в България. Идентифицират се предавани с вектори (кърлежи, комари, флехотомии) патогени, причиняващи тежки инфекции при хора, чието значение нараства непрекъснато във връзка с климатичните промени и миграционните процеси, засягащи и нашата страна. Пълната секвенция на българския производствен ваксинален шам „BLJL SL222 София“ е депозирана в базата данни GenBank. Въведена е иновативна технология за бърза индикация и типирание на високорискови бактериални патогени с потенциал за биотерористично приложение.

Освен това се проучват и механизмите на антимикробна лекарствена резистентност на клинично значими патогени като *C. difficile*, който придобива високо разпространение на фона на безразборната употреба на антибиотици при пациенти с COVID-19. Както и при грипните вируси, най-честите причинители на полово предавани инфекции, водещи до стерилитет – *N.gonorrhoeae* и *Mycoplasma genitalium*, проучва се разпространението на т.нар. XDR-TB шамове – резистентни на няколко групи противотуберкулозни препарати с различни механизми на действие.

Установихме, че някои от показателите на желязната метаболизъм могат да се използват като биомаркери на нискостепенно възпазване с инфекциозен и неинфекциозен произход, като причина за преждевременно остаряване на имунната система. Прави се оценка на приложимостта им за мониториране на имунното възпазване при пациенти с добре контролираната хронична HIV инфекция.

Въвеждат се методи за оценка на локалния имунен отговор по количествената експресия на хемокини, цитокини, общи и специфични имуноглобулини (в слонка, назален, слъзен секрет, фекаси) при пациенти с редициращи инфекции без системни прояви на имунен дефицит, както и при пациенти с прояви на атопия и отрицателни кожноалергични и серумни проби.

За пръв път у нас ще се изследва антиген-специфичният клетъчен имунен отговор и маркери на възпазването е клинично и прогностично значение при вирусни хеморагични трески и при някои протозойни и хелминтни инвазии.

Министерство
на образованието и науката
Национално издателство за
образование и наука „Аз-буки“

Директор:
д-р НАДЯ КАНТАРЕВА-БАРУХ
Заместник-директори:
ТАТЯНА ДИКОВА
НИКОЛАЙ КЪНЧЕВ
1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
тел: 02/425 04 70
02/425 04 71
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
<https://www.azbuki.bg>
<https://www.azbuki.eu>

Аз-буки

Банкова сметка: Райфайзенбанк
бул. „Цариградско шосе“ № 101
IBAN: BG40RZBB91553139075716
BIC: RZBBBGSF

Национален седмичник
за образование и наука

АЗ-БУКИ
ISSN 0861-3990

Редактори:
Антоанета Найденова
a.naidenova@azbuki.bg
д-р Зина Соколова
z.sokolova@azbuki.bg
Стоян Стоянов
s.stoyanov@azbuki.bg
д-р Дилиана Кочева
d.kocheva@azbuki.bg
Графичен дизайн:
Иво Христов
i.hristov@azbuki.bg
Иван Шопов
i.shopov@azbuki.bg
Стилист-коректор:
Анелия Врачева
a.vracheva@azbuki.bg
Разпространение:
izdatelstvo.mon@azbuki.bg

Кореспонденти в страната:

Белене – Ралица Господинова
088 7418349
Варна – Айсекел Рудфи
varna@azbuki.bg
Велико Търново – Здравка Маслянкова
088 6653255
Видин – Борислава Борисова
vidinstar@gmail.com
Кърджали – Радка Петкова
088 6732874
Ловеч – Жанина Илиева
087 7209597
Пловдив – Деляна Лукова
088 7271712
Смолян – Ангел Добриков
088 9703271
Стара Загора – Росица Ранчева
088 6153628
Шумен – Светлана Крумова
srkrumova@gmail.com

Кореспонденти в чужбина:

Брюксел – д-р Яни Узунов
yaniu21@abv.bg
Никозия – Бранислава Бобанац
branalb@abv.bg
Тел Авив – Рина Бакалова
rina.bakalov@gmail.com
Берлин – д-р Ваня Велкова
dr.velkova@azbuki.bg

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:
Стоян Стоянов

Предпечатна подготовка:
НИОН „Аз-буки“

Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД
ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А

Неподписаните снимки в броя са от архива
на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа

Материали не се връщат

Авторските права на публикуваните текстове
и илюстрации са собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава
научните списания:

„Български език и литература“
„Чуждоезиково обучение“
„Математика и информатика“
„Педагогика“
„Професионално образование“
„Философия“
„Стратегии на образователната
и научната политика“
„История“
„Обучение по природни науки
и върхови технологии“

Научни експерименти у дома

Няколко начина децата да докажат различни физични свойства у дома

Веселин КЪНЧЕВ

В класната стая или учещи от дома, няма нужда децата да се ограничават, когато става въпрос за интереса им към науката. Австралийски сайт събира експерименти, които те могат да проведат с лекота и без научна лаборатория.

Гейзер в бутилка. Пуснете ментов бонбон в пълна догоре бутилка с газирана напитка и течността изригва. Експериментът е добре познат, но ако искате резултатът да е впечатляващ, експериментирайте с по-големи количества.

Яйце в бутилка. Пуснете запален лист хартия в празна стъклена бутилка. Поставете обелено сварено яйце върху отвор на гърлото на бутилката и вижте как яйцето ще се спусне вътре. Изключително лесен експеримент, който показва връзката между обем, налягане и

Прост домашен опит, който помага за разбирането на сложни химични и физични закони

температура на газовете. Яйцето запечатва бутилката, топлината кара налягането да се покачва и

налягане отвън леко избутва яйцето надолу.

Игра с дъгата. Сипете в плитък съд пълномаслено мляко, пуснете вътре бон, след което добавете капка препарат за съдове. Заради молекулярните свойства на препарата цветовете се развихрят в пъстра спирала. Експериментът може да протече и като потопите цветни бонбони в гореща вода и наблюдавате как цветовете от разтопените им обвивки потичат един към друг, но така и не се смесват.

„Децата са родени учени, защото обичат и не се боят да задават въпроси, а това е науката всъщност“, споделя д-р Ерин Фейган-Джефрис от Университета в Аделаида, Австралия. Тя е и автор на детско научно предаване. Допълва, че ако типът наука, който харесвате, не включва реакции и експлозии, достатъчно е просто да излезете навън и да погледнете надолу. Там всякакви насекоми, малки животни и растения само чакат да бъдат изучени.

Интересни факти от света на образованието

Анелия ВРАЧЕВА
По материали
от чуждестранния печат

Учебната година за учениците и студентите в Япония започва през април. Смята се, че това време е най-благоприятно за началото на нов етап в живота.

Най-трудолюбивите ученици и студенти
Лятната ваканция в Китай продължава само месец, а учебната програма още от началните класове е сложна и наситена. Учениците стават в 5 часа сутринта и до 8 се занимават самостоятелно, до 16 ч. имат часове, а след това до 21 ч. – допълнителни занимания. Подобен ритъм не е за всекиго.

Свободно обучение
На студентите в гръцките висши училища се предоставя толкова голям набор от предпочитания, че мнозина от тях удължават обучението си в продължение на 30 години. Те получават напълно безплатно образование, медицинско обслужване, хранене, отстъпки за пътуване с влак и други привилегии.

Най-дългата лекция в света
Повече от 50 часа продължила лекцията на австралийския проф. Бароуз – част от неговия курс по биология.

Най-много ученици
През 2019 е фиксиран световен рекорд по брой ученици в едно училище – това е градското Монтесори училище в Лакнау, щат Утар Прадеш, Индия, което обучава... 55 547

ученици в 18 кампуса в града. Обучението започва от тригодишна възраст.

Заплатите на учителите по света
Най-голямата заплата е на учител в Мексико – 68 343 долара годишно, а най-малката – в Русия 5724 долара. За нашата страна средната годишна учителска заплата е малко над 12 000 долара. Това обаче не означава, че мексиканските учители се къпят пари. Трябва да се има предвид различният стандарт на живот, екзистенц минимумът и други показатели в различните страни.

Най-старият университет на планетата
Оказва се, че най-старото висше училище в света не е Оксфорд, нито пък Сорбоната, а Караун, основан през 859 година. Намира се в Мароко. Това е не само университет, но и действаща джамия.

Най-големи разходи за обучение
В английско училище за млади дами и господата стойността на обучението е около 80 000 фунта стерлинги (107 512 долара) на месец.

„Вечният“ студент
С това определение може да бъде характеризирани Робърт Кронин. През 1948 г. той постъпва в Принстън във Факултета по биология. Завършва го след... 52 години, през 2000 г. на 72-годишна възраст.

Страни с ниско ниво на образование
В света има 22 страни, където половината от населението е неграмотно, като 15 от тях са в Африка. Най-много неграмотни има в Сомалия, където процентът на необразова-

ните приближава 70. Именно тази държава харчи най-малко средства за начално и средно образование (най-големи са сумите в Аляска).

Първите пъзели за обучение
Авторството на първия в света пъзел е на английския картограф Джон Спилсбъри. През XVII в. той разделя на части картата на Европа и започва да ги използва като дидактически материал в уроците си. Този метод на изучаване на география става много популярен. Пъзелите за възрастни се появяват едва през 1900 г., достигайки апогея си през 1908-а.

Столетия зад чина
Най-древният училищен чин е изобретен още в епохата на Ренесанса. Външно той не се отличава особено от по-съвременни образци – представлява пейка, свързана с маса, която обикновено е под малък наклон. През XIX век благодарение на старанията на руския офталмолог Фьодор Ерисман чиновете са усъвършенствани – стават по-ергономични и съответстващи на хигиенните изисквания.

Бонус: обиколка гол около университета
Това е абсолютно нормално за студентите в Харвард. В нощта преди последния си изпит всеки студент трябва да обиколи абсолютно гол сградата на своята Алма матер под аккомпанимента на университетския оркестър. Подобни традиции съществуват от векове във всички големи университети по света.

Правилата се нарушават, когато няма контрол

От стр. 17
Що се отнася до участието с проекти, законодателството не ни го позволява, не сме самостоятелен субект. Изключение правят програми, в които специално е записано, че може да участва район от град с районно деление. Трябва да има повече свобода за районната администрация и в това отношение. Само така може да се изпълни програмата, с която си спечелил избори.

– Имате ли информация как, при какви правила работят колегите Ви от сродни местни структури в други страни в ЕС?

– Нещата са коренно различни. Не сравнявам бюджетите. Правомощията им са много големи. Ще дам пример с Букурещ. Там районният кмет е шеф на полицията. Управлява района, както се управлява община. Взима решения, има правомощия да изпълнява

функциите си. Свръхцентрализацията, характерна за местното управление у нас, не е добро решение.

– Вие сте първият софийски кмет, при когото дойде новият ни премиер. Какво му предложихте, какво поискате?

– Темата бе метрото в „Слатина“. На срещата се разбра, че в Плана за възстановяване и развитие парите за метрото не са отрязани. По-скоро е опасно да не ги загубим поради това, че процедурата по изграждането на метролъча не е достатъчно напреднала, а парите трябва да се усвоят до средата на 2026 г. Премиерът пое ангажимент това финансиране да бъде поето изцяло от държавата. А както е по програма, Столична община ще изпълни своята част. Така че метро до „Слатина“ ще има.

Музиката на Украйна

Вокалните състави Bella Voce и „Славяни“, струнен квартет „Филхармония“ и пианистът Светлин Христов ще представят музика от Украйна в благотворителен концерт. Инициативата се организира от Софийската филхармония в помощ на пострадали от войната в Украйна.

В програмата са включени об- работки на украински народни

песни, както и творби от Веревки, Лисенко, Барвинский, Майборода, Косенко и др. Актьорът Даниел Цочев ще чете стихове от Тарас Шевченко, както и от Пол Верлен, по чиито стихове големият украински композитор Сергей Борткиевич пише песни.

„Идеята за концерта е емоционално решение, но днес няма как да не бъдем емоционални. Това е огромна трагедия,

която засяга много съдби. Нямаме право да останем безразлични“, казват певиците от Bella Voce, които инициираха събитието.

Цената на билета е 20 лева, като 100% от събраната сума ще бъде дарена в полза на пострадали от войната. Входът е свободен за всички украински бежанци, които посетят събитието. *АЗ-БУКИ*

Колко са Божиите заповеди

В една паралелна и доста парадоксална реалност Бог дава на Моисей три скрижала, на които са изписани 15 Негови заповеди. Но Моше изпуска един от тях, той се разбива на парчета и остават само познатите до днес 10 Божии заповеди.

Слугинята на Моисей събира останките от строшения скрижал, когато Бог ѝ нарежда да ги скрепи и съхрани. Тя обаче настоява да

запознае света с липсващите 5.

Как ще завърши този прелюбопитен разказ? Кой са липсващите 5 заповеди? Премиерата в „Марк Сити център“ на 19 март е с амбиция да заплени фантазията на публиката.

Постановчик и един от актьорите е Алексей Кожухаров. Негова партньорка на сцената е Елена Атанасова. Костюми – Сърджан Кръстевски. *АЗ-БУКИ*

Невидимата антология*

Парите в голяма степен свързват частно и публично

Има една невидима антология на българската литература, която носим буквално със себе си и държим в ръцете си всекидневно. Нейното „дръбно издание“ е постоянно пред очите ни. И понеже е толкова очевидна, тя остава невидима и скрита за нас. Най-разпространената българска антология и вероятно най-малко четената. Една антология в миниатюр. Става дума за художествените текстове, изписани върху последните български банкноти, тези, които ползваме сега и един ден ще бъдат заменени с единната европейска валута.

Гл. ас. д-р Георги ГОСПОДИНОВ

Институт за литература – БАН

Парите обитават границата между частно и публично, в голяма степен те свързват тези две пространства. Те, разбира се, вписват в себе си, в изображенията върху тях националния исторически разказ, но са също на границата между национално и световно (със своята конвертируемост). Те са достъпни и всекидневни, но могат да са недостъпни и бленувани. Те са посредник, медиум, но и медия, т.е. носител на послания. Изображенията върху парите във всички валути почти винаги идват откъм съответния национален канон. С въвеждането на еврото канонът се заменя от фигурите на едно общо културно наследство. В единната европейска валута лицата вече ги няма, наместо тях в банкнотите са вписани известни архитектурни паметници и мостове. Тук свързващата фигура на мостовете е твърде ясна и очевидна, без да се нуждае от интерпретация.

Но това, което ще ни интересува в случая, са буквално непрочетените текстове върху последните български банкноти и разбира се, изборът на лица.

В този смисъл, още по-интересно е да прочетем какви знаци ни дават последните български банкноти. Какво ни разказва изборът тъкмо на тези личности, които стоят върху тях? Нека ги изброим: Св. Иван Рилски (банкнота от 1 лев, вече във обръщение), Паисий Хилендарски, Иван Милев, д-р Петър Берон, Стефан

Стамболов, Пенчо Славейков, Алеко Константинов. Трима от седмината, т.е. близо половината, умират от насилствена смърт. Петър Берон е удушен в дома си, Стефан Стамболов е съсечен по-сред бял ден в центъра на София, а Алеко Константинов е застрелян по погрешка. Четирима умират, преди да навършат 50 години.

Петима от тези общо седем големи български личности са всъщност хора на перото и оставят след себе си текстове, важни за българското съзнание. Какво иде да ни каже този факт за нашите идентификации днес?

Малко детайли за емисията. Последните български банкноти са в обращение от 5 юли 1999 г. с изключение на тази от 100 лв., която е в обращение от 8 декември 2003 г. Тази емисия идва с деноминацията на лева след една тежка финансова криза. Как се случва изборът? Управителният съвет на БНБ назначава художествен съвет от 10 души, предимно историци, художници, историци на изкуството, които избират художник за банкнотите и определят лицата, които ще се появят на тях.

Художник на проекта е Кирил Гогов. Това е първата емисия съвременни български банкноти, която е отпечатана изцяло в България, в печатницата на БНБ, София. Мартин Заимов – подуправител на БНБ по това време, свидетелства по-късно, че той е подел насоката какви да бъдат избраните личности върху банкнотите. „Имах личната убеденост и трябваше да въздействам на всички колеги, че е нужно да излезем от световната допреди 30–40 години традиция, върху банкнотите да има войнствени или политически лица“ (Dimova 2012).

Прави впечатление, че всички избрани личности са мъже, въпреки че на гърба на банкнотата от 50 лева се появява поетесата Мара Белчева, по-скоро в ролята на муза, на спътница на Пенчо Славейков. (Тук можем да добавим и българската мадона от картината на Иван Милев, която се появява като детайл в банкнотата с номинал 5 лева.) Това отсъствие на женски образи препотвърждава традиционното сложение се мъжки канон. Прави впечатление обаче, че това е вероятно най-маскулинената емисия. В предишните емисии почти винаги е присъствала основна женска фигура на банкнотите, включително в самото начало. Върху златните 100 лева от 1887 г. имаме образа на майка с национална носия, прегърнала

малко дете. Тази иконична фигура в български колорит стои на лицевата страна на първата българска банкнота. Следва розоберачка в следващата емисия (1890), детайл от картина на Феликс Каниц. После жетварка (1917) и красиви млади девойки, които изпълняват по-скоро символна роля – трябва да покажат автентичната красота и трудолюбие на българката. Гроздоберачката от емисията от времето на социализма (1962), която споменахме, знаем по име – Кина Гърбова, но и тук индивидуалното по-скоро се е разтворило в общия образ на жената труженичка.

В книгата си „Семиотика на парите“ Мирослав Дачев отделя няколко страници на жените в българските банкноти, подчертавайки тяхното особено присъствие в следосвобожденския период: „Една възродена държава отправя чрез банкнотите си послание, което не съвпада с културните повей на времето. Вместо да отделят място за образи от епопея на забравените, от вече билото (както прави новопрохождащата българска литература), банкнотите отделят място за образи от сегашността и това, което я осмисля – красотата на труда, родовия космос“ (Dachev 2010, 96).

Това, което ще ме интересува обаче в този текст, не е толкова погледът на семиотиката, колкото околото на литературния историк. Да регистрираме и увеличим наличния микротекст върху банкнотите, да направим видима тази своеобразна антология, вписана тук, да я прочетем и осмислим. Струва ми се, без да съм нумизмат, че поне в българската история на парите не е имало толкова много вписан текст в никоя друга предишна емисия.

Започваме с първата банкнота, която вече не е в обращение. Става дума за тази с номинал 1 лев и образа на Иван Рилски върху нея.

Може би още тук следва да кажем, че тя е сред най-скандалните и най-трудно приети банкноти, срещнала съпротивата на Светия синод. Църквата смята, че е светотатство ликът на светеца да бъде изобразен върху банкнота. Следват препирни и разменени мнения между БНБ и ръководството на БПЦ, макар че чисто формално банкната не е задължена да се съобразява с Църквата.

Свети Иван Рилски е отшелник, безсребренник и чудотворец, наричан още приживе земен ангел и небесен покровител. В Завета на свети Иван Рилски се казва и това: „А най-много се пазете от сребролюбивата змия, защото сребролюбието е корен на всички злини, според апостола, който го нарича второ идолослужение. Защото за инок богатството не е сребро и злато, но свършената бедност, отречението от своята воля и възвишеното смирение“ (Dyuchev 1947). В старобългаристиката има спор около автентиката на този текст, но най-малкото той изразява сложилата се представа за светеца (вж. Petkanova 2003, 199; Dobrev 2007). Проповядването на аскеза, бедност и безсребрие наистина дават известни основания на оспоримостта на избора тъкмо на този светец, макар от историята на монетосеченето да знаем, че образът на Исус например се явява често във Византийския монетен двор, който също е част от Източното православие. Основната легенда, с която свързваме образа на този светец, е срещата с цар Петър I, който сам идва на крака в Рилската обител. Царят поискал да се доближи, но светецът не го допуснал и така отдалеч се поклонили един другиму и владетелят оставил своите дарове – плодове и злато. От тези дарове пустинникът задържал плодовете, а златото върнал. По ирония на съдбата тъкмо този върнал златото све-

тец е изобразен на банкнотата от 1 лев, обезпечена със злато в трезорите на БНБ. Предполагаме, че в избора на тази фигура не се е стигнало до задълбочаване в посланията, с които е натоварена тъкмо тази фигура. Но както заявихме, нас ни интересуват текстовете, вписани в тези банкноти. И първият от тях не е, както би следвало да се очаква, откъс от текстовата традиция, свързана с най-известния български светец. Традиция, каквато все пак е налична в българската средновековна книжнина, освен молитви и преписи на завета на светеца, тук спада и „Пространното житие на Свети Иван Рилски“, писано от Патриарх Евтимий.

Избраният откъс върху банкнотата, изписан с черковнославянски шрифт, е от т.нар. Постен триод, по-специално „Песнопение за Неделята на митаря и фарисея“, което се изпълнява в първата подготвителна седмица на Великия пост. Тези песнопения са традиционна част от химнографските сборници Триоди (наречени така заради това, че каноните в службите съдържат три песни). Без да има пряка връзка, разбира се, с текстовия корпус около българския светец, струва ми се, че Притчата за митаря и фарисея (Лука 18, 10–14) по косвен начин все пак засяга темата за парите. Разбира се, основното послание е около смиренното на единия (митаря) и егоцентричното тщеславие и горделивост у другия (фарисея). Но митарят, който е и фигурата за подражание в тази притча, е тъкмо човекът, който обикаля и събира данъците и таксите, той е този, който се допира до скритото зло на парите. И поради самата си дейност е необичан и мразен.

Първите редове на текста дават надслова „Трипјаснець съ Богомъ починаемъ на сеи неделѣ/о митари и фарисеи“ и указания за песнопението. Следва същинският текст, който тук даваме в новобългарски превод.

„Да не се молим фарисейски, братя, защото който се възгордява, ще се смири. Да се смирим пред бога. Като митаря (т.е. „по митарски“) с пост призоваващи: очисти ни, боже, нас грешните.

За да победим фарисейското тщеславие и на митарското покаяние да се преклоним. Те двамата пристъпиха към теб...“ (Триодъ Постна)

*Публикува се със съкращение. Пълния текст четете в научното списание „Български език и литература“, кн. 3/2021 г. на НИОН „Аз-буки“

СОФИЯ: Национален природонаучен музей, бул. „Цар Освободител“ 1 (понеделник — неделя от 10,00 до 18,00 ч.); подпел „Плиска“.

ПЛОВДИВ: Основно училище „Алеко Константинов“ (библиотека), ул. „Божидар Здравков“ 3а. тел.: 032/62 56 73.

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
Педагогика**

Българско научно-педагогическо и методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**ОБУЧЕНИЕ
ПО ПРИРОДНИ НАУКИ
И ВЪРХОВИ ТЕХНОЛОГИИ**

• година XX, 2012 • киевски 1

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научно-педагогическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

Философия

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**Чуждоезиково
обучение**

Научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

11

17 – 23 март 2022 г.

Ретроспективен анализ на правилата в земеделието 1989 – 2020 г.

*Откъс от „Институционален
подход за анализ на историята на
законодателството на земеделските земи
в България в периода 1989 – 2020 г.“*

Диана Кирова

Аграрен университет – Пловдив

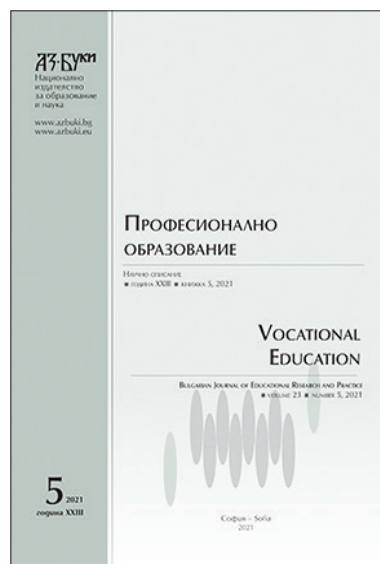
Увод

Институционалният подход може да се използва за осветляване на „правна грешка“, свързана с прието-то законодателство, влияещо на разпределението на ресурсите – в нашия случай земеделските земи. Чрез прегледа на законодателството се оценяват онези институции, които познаваме като „формални“. От една страна, пътят на зависимостта (path dependence) – оформя трансформация, при която основна цел е запазването и разпределението на частната собственост. От друга страна, в някои периоди – собствеността е била консолидирана благодарение на снижаване ролята на частната собственост. Големият брой институции и институционални промени обаче създават разнопосочни траектории на промяна, които пряко влияят негативно на адаптивността на обществото и икономическите актьори и в крайна сметка, акумулират грешка.

Стремежът за заличаване или изкореняването на „гнилото“ обаче поражда нови правни последици, които в някои случаи са плод на законодателно решение, взето буквално за миг от нуждата за бърз и адекватен отговор на възникналата ситуация, което невинаги е верният път. Друг път процесът на вземане на такива законодателни промени е дълъг и тромав, което, от своя страна, прави добре обмислени правните последици, но невинаги се оказват навременни с оглед на бързо променящата се обстановка. В очертания аспект са:

– методика на изследването: ретроспективен ана-

Заглавието е на редакцията

www.vocedu@azbuki.bg

Списание е представено в ERIH
PLUS; CEEOL; EBSCOhost; Google
Scholar; Primo; ExLibris

Главен редактор

Проф. д-р Тоня Георгиева
E-mail: tonia@au-plovdiv.bg

Редактор

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: vocedu@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Професионално образование“, кн. 5/2021:

МЕТОДИКА И ОПИТ

Интердисциплинарният урок в условията на дистанционно обучение /
Евгения Пайташка, Янушка Узунова

Заедно – физическа култура и спорт, информационни технологии, български език и литература / Нели Минкова, Кузман Данев, Здравка Георгиева

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

Учебно съдържание по химия и опазване на околната среда – нови изисквания и възможност за професионална реализация / *Симона Ангелова*

Институционален подход за анализ на историята на законодателството на земеделските земи в България в периода 1989 – 2020 г. / *Диана Кирова*

СТЪПКИ КЪМ УСПЕХА

Проучване въздействието на методика на кинезитерапия при лица с наднормено тегло и затлъстяване върху статичната силова издръжливост на коремната мускулатура / *Гергана Деспотова*

Проучване нагласите на учителите от начален етап относно здравното образование на учениците / *Ивайло Прокопов, Мирена Лезурска, Весела Мирчева*

Компетентности и познания в областта на планинските спортове, които трябва да придобият студентите, завършващи специалност „Физическо възпитание и спорт“ / *Антон Хиджов*

Подобряване функциите на дишателната система на студенти, занимаващи се с плуване по време на своето следване / *Биляна Рангелова*

УЧИЛИЩЕ ЗА УЧИТЕЛИ

Днес представяме:

Средно училище

„Пейо Кр. Яворов“ – Варна

Система за стимулиране и усъвършенстване уменията на учениците за творческо мислене / *Даринка Стоянова*

Гимназистите – предизвикателство към учителя по български език / *Диана Димитрова-Йорданова*

лиз, количествен анализ на законодателството, графично представяне на законодателството с цел да се сравни;

- предмет на изследването: развитието на обществените отношения; техните ефекти, измерени количествено;
- обект на изследването: правилата, влияещи върху земеделските земи и самите земеделски земи в България.

Анализът ще спомогне за изясняване необходимостта от промените, касаещи земеделските земи. Ще разгледа въпроса до каква степен гържавният апарат реагира адекватно в следването на възгледите си относно развитието на земеделието и успяват ли да се обслужат интересите на обществото. Дефект или ефект е динамиката, с която се уреждат отношенията, свързани с правото на собственост.

Промяна на закона и собствеността, основаване за нови институционални траектории

Приема се, че ролята на институциите в съвремие то е да даде организирана и общоприета форма на действие, организирана и облекчена в законова рамка, така че да създава и налага дълготрайно във времето определена линия на поведение от индивида и обществото, като цяло. Като поддръжници на социалния ред, можем да кажем, че различните институции регулират достъпа до всички социални ценности, както и изясняват на обществото какво се очаква от него в различните ситуации. Цел на институциите е не само да коригират моделите на поведение, а да създават среда, ограничаваща максимално вероятността за появата на конфликти, да улеснят разрешаването им, ако все пак такива възникнат.

Първоначално за институции започва да се говори в социологическите анализи. На по-късен етап се включва в икономическата теория от Торстейн Веблен (Veblen 1984), като същият се счита за основател на институционалната посока в политическата икономика. Според него институциите са установени мисловни навици, характерни за мнозинството от обществото. Джон Комънс (Commons 1932) разглежда институциите като колективно действие на различни организации, изхождайки от най-малката единица – семейството. При Уесли Митчел (Mitchel 1913) разбиранията относно институциите се свежда основно до разглеждането им като резултат от общи, стандартизирани навици на обществото.

Дъглас Норт (Nord 2000) дефинира институциите, като свежда определението до „определят правилата на играта“. Той разграничава формалните от неформалните институции и съответно правилата, които те налагат. Формалните правила са динамични и регулируеми, буквално променящи се с настъпването на новото генерационно. При неформалните правила, почиващи и породени от обичаи, навици и предавани през поколенията поведение и разбирания, се наблюдава съпротивление и неотстъпчивост към промяната. Проследявайки обичайния или чест начин на поведение на обществото, като цяло, бихме могли напълно да се съгласим с Норт (Nord 2000). Причина за това е, че институциите в огромна степен се ръководят при създаването на закони именно от обичаите. Факт е и обаче, че днес общоприетото като че ли започва да се измества от дина-

мичната социална среда и политически интереси, като това налага бързи и невинаги добре обмислени законодателни решения.

Джон Комънс (Commons 1932) свързва преднамерената воля на колективизма на обществото с появата на законотворчеството, а от там и с резултата – институцията. Менгер (Menger 1988), от своя страна, вижда появата на институцията като резултат от огромен брой независими агенти, преследващи собствените си цели, поставени в различни условия на развитие. Той смята, че възникването ѝ е постепенно, еволюционно. Менгер (Menger 1988) свързва поражането на институцията с опита на хората, като процесът протича по метода „проба – грешка“, като не изключва и възможността те да са плод на човешкия замисъл.

От какъвто и ъгъл да се погледне, институциите и промените, които носят, са огромни, трудно проследими и засягат всяка сфера на обществения живот. Ежедневно законодателството се променя, като отговор на нуждите на отделния субект или съвкупността от субекти, предизвикани от сложната политическа обстановка, икономически, социални и други динамични събития не само у нас, а в световен мащаб.

Разглеждането на българското законодателство поетапно и сравнявайки пряката връзка между проблемите, поставени пред държавата, ще ни даде ясен поглед върху огромното текучество на закони, уреждащи обществените отношения, свързани с правото на собственост, владение и ползване на земята. Разглеждайки причините, наложили динамиката на законопроизводството, ще добием представа и за това колко ефективна е институционалната промяна и доколко е достъпна и ефикасна тя в обществото, като цяло.

Развитие и правно регламентиране на законите за земеделските земи (1878 г. до 1945 г.).

Поземлената собственост и отношения в България след Освобождението е огромна и пряко свързана с промените в обществото, белязана с влиянието на историческите събития и повлияна от редица фактори с политически и икономически характер. В този период главна цел на законодателя е изграждането на ново, ясно и независимо законодателство, което да премахне османското влияние от българските земи, да регулира и да даде посока за развитие на една нова държава. От особено значение в периода са изборът и заимстването на уредбата от чужди законодателства, както и влиянието на политическите сили през този период, съобразени с традиции и обичаите на българското население.

На 22 септември 1908 г. България обявява пълната си юридическа независимост от Османската империя. През периода на Временното руско управление (управление на руската гражданска и военна власт от юни 1877 г. до юли 1879 г.) са създадени първите нормативни актове в новоосвободените български земи, с които се полагат основите на новата българска държавна организация. Изключително голяма част от законодателството през посочения период е заимствано или преписано буквално от чужди законодателства. Влиянията на руската, германската, френската, италианската, както и други държавни уредби характеризират законодателството на българската държава. Добре подбрани и пригодени, за да се приложат към времето и особеностите на българското общество, първите правни норми обуславят началото на една нова посока и старт на новосъздадената държава.

Разбира се, това ще даде както положителните, така и отрицателните страни на взетите решения в бъдещето, защото с практиката правните грешки, които ще се натрупват, от своя страна, ще пораждаят все нови и нови законодателни промени.

Началният замисъл за пълноправно господство по отношение на вещта от собственика е конструиран на базата на римското право. Като цяло, новосъздаденото българско законодателство цели заличаването на османското влияние, изкореняването му и поставянето на нови основи, касаещи собствеността. Заимстването в случая дава добра основа, утвърдена и изпитана във времето, но както ще разберем в поправките в последващото законодателство, тя не е свършено приложима. Това е разбираемо и напълно предвидимо, вземайки предвид, че за разлика от българските земи, които са загинали от векове, развитието в Европа не е спирало.

В периода от 1878 г. до 1945 г. се обособяват носителите на правото на собственост върху земеделските земи, а именно държавата, общините, физически лица и обществени организации. Изключително важна функция през този период поема държавата, като изгражда ролята на разпределител на земеделските земи. Тези действия бележат началото на Аграрния преврат, като се слага краят на феодалната собственост. Земята преминава в ръцете на българското население, като се формира частната собственост. Това е исторически момент, който съвсем естествено е регламентиран в конституцията и поставя началото на поредица от нормативна база, която не само урежда въпросите със собствеността, но и регламентира правата и задълженията, произтичащи от частната собственост.

В глава XII, дял III за правото на собствеността, чл. 67 и 68 на първата Конституция на Българското княжество, приета на 16.04.1879 г., се посочва:

„Чл. 67. Правата на собствеността съ неприкосновенни.“

„Чл. 68. Принудително отстъпване имотъ може да стане само заради гържавна и обществена полза, и то съ справедлива и предварителна заплаща. Начинътъ, по който може да става такъво отстъпване, има да се определи по особенъ законъ.“

Законите, създавани през времето на Конституцията на Българското княжество, целят оземляването на българското население. Това налага цялостна промяната на нормативната уредба. Държавата съсредоточава поглед в актовете, установяващи правото на собственост, разпределението и класифицирането на земите, създаването и усъвършенстване на сделки за унаследяване, разменяне, експлоатиране на гържавните и частните недвижими имоти. Създават се предпоставки за развитие на българското земеделие чрез откриването на земеделски училища.

В стремежа си да реши бързо всички въпроси и да прекъсне връзката с владичеството, българският законодател въвежда редица промени. Започва замяна на турските документи за документи за правоспособност с крепостни актове, установяват се и се регламентират частната собственост, правото на владение, ползване и разпореждане с имуществото. През този период се появява и утвърждава нотариусът като лице с местна компетентност, извършващо и актовете, с които се учредяват вещни права и права върху собствеността. Разграничени са движимото от недвижимото имущество, уредени са сервитутите, давността и ипотеките. Поставя се началото на българското буржоазно облигационно право. Уреждат се различните видове договори, като тези, с които се прехвърля собственост – покупко-продажба и замяна, както и договори за възмездно ползване на вещи и работна сила. Слага се край на действието на всички османски закони. В този период е направен първият опит за създаването на имотен регистър с приемането на Закона за кадастъра.

Периодът до 1945 година е основополагащ за различните прослойки. Уредени са въпросите със собствеността на българските граждани, бежанците, преселниците, обезземлените лица и други. Земеделството се явява главен способ за прехранването на населението, като ръчният труд е основен при обработването на земите.

Нововъведенията в нормативната база костват десетилетия. Законодателят в лицето на държавата действа последователно, като изменя или допълва нормативните си актове в разумен период от време, с достатъчно дълги срокове. Промените по изграждането на българската държава настъпват сравнително плавно в сравнение с настоящата динамика. В наши дни като че ли ежедневието е обременено или благословено с бързия темп на развитие на информационните технологии и динамика на социалната среда.

Развитие и правно регламентиране на законите за земеделските земи (1945 г. до 1989 г.).

През периода от 1945 г. до 1989 г. настъпва разделение на различни профили на земеделското производство. Производителите започват постепенно да се обединяват според бранша си и се наблюдава взаимопомощ между по-големите производители. Процесът на обединение между земеделците дава нова посока на аграрното развитие, а именно създаването на кооперирането и уедряването на земеделските стопанства. Съществен фактор е стремежът към модернизация, автоматизация и постепенното изместване на ръчния труд. В създамата се обстановка са засегнати една категория земеделци. Встрани на общия фон остава дребният производител, който е неспособен да се справя с реализацията на продукцията си. Причина за това е, че разчита предимно на примитивни средства и ръчен труд при обработване на земите си. Вследствие на това повечето от по-малките стопанства се поглъщат от по-големите производители. Държавата реагира на настъпните обществени промени, като под влиянието на различни фактори променя политиката си, засягаща земеделските земи. Това води до редица законодателни промени, като ефектът от тях невинаги е търсеният.

През 1945 г. законодателят приема Наредба-закон за трудовите кооперативни земеделски стопанства (ДВ, бр. 95 от 1945 г.). Това е първият акт, който урежда отношенията в създалите се сдружения, като отговор на обществената необходимост от регулиране на възникналите обединения. Последващи са множество нормативни актове, с които се изчистват противоречията на новосъздадената наредба. Държавата насочва вниманието си към ограничаването на българския собственик от размера на земята, която може да притежава. Цел на законодателството е създаването на поземлен гържавен фонд. Той трябва да оземли нуждаещите се български граждани, за да ги осигури с условия за съществуване, както и да създаде земеделски стопанства.

Приетата Конституция на Народна република България през 1947 г. е основополагащият закон, който урежда и осъществява политическия замисъл за аграрна реформа. В чл. 11 е записано: „Земята принадлежи на тези, които я обработват“. С приемането на върховния закон държавата си гарантира правото на пряка намеса в едни частни отношения, а именно притежаването и ползването на земеделска земя.

Поредицата от нормативна база, следваща основния закон, в различна степен ограничава

собствениците на земеделски земи. Намесата на държавата ясно се проявява в Закона за собствеността на гражданите (ДВ, бр. 26 от 1973 г.), като определя какво може да притежава един гражданин, като „лична собственост“ – един дом, един автомобил, една вила. В същото време, периодът се характеризира с масова миграция на населението от селата към градовете, което води до масово строителство на кооперации. Интересът към земеделските земи и обработването им е изместен от желанието за придобиване на жилища в града. Поради ограничаването на правата за притежаване на частна собственост обществото търси заобиколни начини за придобиването му. В началото на 70-те години се наблюдава повишаване на фиктивните разводи, за да запазят хората недвижимото си имущество. Прехвърлянето на имущество на деца и роднини също рязко се повишава, за да се спазят изискванията на законодателя. Всички тези правни сделки и действия водят до повишаването на обществените разходи, а елегантният начин за заобикаляне въздействено на разпоредбите се явява обществената оценка на действащата уредба.

Чрез Примерен устав през 1950 г., утвърден от Министерския съвет, се внасят редица промени, засягащи условията и режима на внасянето на земеделска земя в стопанствата. В него съгласието на собствениците вече не е задължително в писмена форма, а се допуска и в устна. Това улеснява процедурата, от една страна, а от друга – дава възможност за оказване на натиск върху собственика. Създават се изключително благоприятни условия за репресивни действия, не само от страна на държавата, но и на отделни лица. Пропуск държавният апарат допуска, като не дообмисля реалната опасност от неспазване на гражданските права.

Законът за собствеността, приет през 1951 г. и претърпял съществени изменения през годините до днешна дата, урежда общо правото на собственост на земеделските земи. Последният предвижда: „Правата на трудовите кооперативни земеделски стопанства върху земята, предадена в стопанството от членовете им, се уреждат с отделни разпоредби“. В множеството нормативни актове през този период се залага на позитивната уредба за окрупняването на земеделските земи, като същевременно те са тясно свързани с плановата икономика за създаването на по-модерно земеделие.

Примерният устав, приет през 1958 г., също изиграва важна роля като нормативен акт, който регулира правото на собственост върху земите, които са внесени в ТКЗС. Той ги групира и урежда тяхното управление. Десетилетие по-късно Примерният устав на трудовокооперативното земеделско стопанство от 1968 г. допълва ограниченията на собствениците на земи. Разпореждането на собствениците със земите им, които са внесени и неизползвани от ТКЗС, може да става само в ползва на кооперацията при отчуждаване на блокове земи от ТКЗС. Обезщетенията не се изплащат на собствениците, а се включват във „фонд разширяване и техническо усъвършенстване на ТКЗС“.

Държавната политика през периода, респективно законодателството, е изцяло насочена към заличаване на частната собственост. Грубото нарушаване на основните принципи, които са заложили като идеология в създаването на трудовите кооперативни земеделски стопанства, е причината за техния разпад в началото на 60-те години. Отлив на кооператори, ниският добив в производството, масовото недоволство в обществото, злоупотребите, констатиран при управлението на трудовокооперативните земеделски стопанства, налага необходимостта от промяна. Решението на управляващите е преобразуването на ТКЗС и създаване на аграрно-промишлени комплекси. Идеята е тези комплекси да бъдат на териториален принцип, като една община разполага с един аграрно-промишлен комплекс с мотива, че концентрацията на ресурси ще доведе до прорастване в селското стопанство. През 80-те години на XX в. същите са преименувани на производствени стопанства, като всяка от тези промени е облечена в нормативна база. Променен е и изборът на ръководителя на стопанството, като това вече се случва чрез назначение, а до този момент ръководителите са избирани чрез вот на кооператорите. Държавата отново започва да разчита на доброволното членство в стопанствата, като в голяма степен това е и началото на края на колективната собственост.

Преломен момент в промяната на ползването на земята и осъществяването на земеделската дейност се явява приетият през 1989 година Указ 922. Чрез него се стимулира индивидуалното и доброволно производство, разширява се развитието на селскостопанската дейност до всички видове собственост, заложило е и началото на демократичния подход на държавата по отношение на правото на ползване и разпореждане със земеделските земи. Чрез него също така се уреждат арендата и акордът, залагат се ценови промени на селскостопанската продукция. Указ 922 засяга общо редица фактори от обществените отношения, касаещи земеделските земи. За съжаление обаче, той не успява да реши възникналия проблем, засягащ правото на собственост на земите, които преди това са били внесени в ТКЗС и АПК.

Развитие и правно регламентиране на законите за земеделските земи (1991 до настоящия момент)

След 1991 г. държавната политика е насочена към реституцията на земеделските земи. С оглед настъпилите исторически промени, пред законодателя стои проблемът с уреждането на обществените отношения, които засягат ползването на земеделските земи.

Създаването на правни норми, регламентиращи и възстановяващи правата на собственост, изясняването на обхвата и предназначението на земеделските земи, притежаването и придобиването на земя, правата и задълженията на лицата, придобили земеделски земи, водят до „бум“ от законодателни решения. Отново ролята на държавата, поела по нов път и политика, започва да облича в законова рамка решенията си с цел да поправи и възстанови миналите грешки.

Началото се поставя с приетия Закон за собствеността и ползването на земеделските земи (ДВ, бр. 17 от 01.03.1991 г.), както и правилника за прилагането му. В дефиницията на понятието за земеделски земи се отразяват промените, настъпили от 1945 – 1991 г. Вследствие на индустриалното и урбанистично развитие земеделски територии са променили предназначението си. Засяга се въпросът с обезщетяването на бившите собственици на имоти, както и техните наследници, чиято собственост не може да бъде възстановена. Законът не само определя кои лица могат да притежават право на собственост, а също така определят правата и задълженията на лицата, чиято собственост е възстановена. Държавата не забравя да акцентира и върху тези, които не могат да притежават право на собственост.

В Закона за собствеността и ползването на земеделските земи се появяват интересни текстове, свързани с отдаването на земеделската земя под наем. Така например чл. 4а, ал. 3, т. 2 посочва: „Договор за наем на земеделска земя със срок над една година се сключва от съсобственик или съсобственици на земеделска земя, притежаващи повече от 25 на сто идеални части от съсобствения имот, или от упълномощено от тях лице. В тези случаи отношенията между съсобствениците се уреждат съгласно чл. 30, ал. 3 от Закона за собствеността“. Тук можем да поставим въпроса за справедливостта на регламентираното от законодателя. Съсобственик на имот едновременно с 25 на сто идеални части да има правото да отдава еднолучно земеделска земя за срок от една година, което поставя в неизгодно положение останалите съсобственици. Считам, че правото на волеизявление на последните е омаловажено, като държавата не е защитила достатъчно интересите им.

Изискването за собствениците на земеделски земи в Закона за собствеността и ползването на земеделските земи е до 31 юли да подават декларация за формата и начина на трайно ползване на земеделските си земи. Това изискване е свързано с уеденото ползване на земята в землището. Тук трябва да се отчете фактът, че собствениците, като процент, до който не е достигнала информацията, не е малък. Повечето от засегнатите граждани са на преклонна възраст, информацията и достъпът до институцията, пред която трябва да направят волеизявлението си, е ограничен. Не трябва да се забравят и малките населени, трудно достъпни и обезлюдени места.

Впечатление прави, че през последните години започва концентрация на земеделските земи. Все повече се редуцират имената на българските предприемачи и все по-профилирано е производството им, което поставя въпроса за опасността от монопол върху даден вид производствен ресурс. Една от причините за случващото се е субсидираната земеделска промишленост, което води до „заграбването“ на земеделските земи. Проблемът с концентрацията на земеделските земи засяга не само България, а е част и от предизвикателството, пред което е поставена Европа. Не е създадена база данни, която да отразява реално и коректно цените на земеделската земя и арендата. Уедряването на земеделската земя в България се дължи на уредбите на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи. На фокус остава и предоставянето на информация от институциите след ежегодното подаване на декларации от собствениците за ползване на земеделските земи на заинтересовани лица, които се възползват.

Реален е и въпросът, пред който е поставен българският земеделец – наложено ли е търсеното ограничение към концентрация на земеделските земи. Дали държавата, като институция, прилага и ефективни ли са мерките, които е предприела.

Неспирното законотворчество, стареещо се да отговори на нуждите на обществото и да регулира обществените отношения, касаещи земеделските земи, води до една всъщност огромна и трудноразбираема материя, непрекъснато допълвана и с течение на времето ставаща още по-сложна.

Пълния текст четете в „Професионално образование“, кн. 5, 2021 г.

Хронографът като исторически извор

Откъс от „Сведения за българската история през IX – XI в., отразени в Руския хронограф“

Гл. ас. д-р Деница Петрова

Институт за исторически изследвания
Българска академия на науките

Увод

Руският хронограф представлява обширен летописен свод, чиято особеност е, че представя историята на русите и на славяните като част от световната. Изложението е структурирано по царства, проследяват се библейските събития, следва информация за Византия, след което се разказва за южните славяни. Повествованието достига до XVI – XVII в. Хронографът не е компилация от готови текстови фрагменти, а преработка, в която за едно и също събитие често се ползва повече от един източник. В него изворът обикновено не се цитира дословно, а се преразказва, съкращава и редактира стилистично.

Изследователите свързват появата на съчинението с т.нар. второ южнославянско влияние през XIV – XV в., когато в руската книжнина навлизат някои от основните извори за съставянето на летописния свод (Sobolevskiy 1903, 13 – 14, 32; Tvorogov 2011, 163 – 164; Turilov 2012, 529 – 530). Сред тях са направеният в България славянски превод на *Хрониката* на Константин Манасий, *Паралипоменът* на Йоан Зонара – съкратена редакция, възникнала на сръбска почва, агиографски творби, посветени на български и сръбски светци. Литературните връзки между българи, сърби и руси предопределят и навлизането в летописния свод на информация за миналото на различните народи (Boshkov 1997, 51 – 52). Сред тези известия важно място заемат сведенията за българската история, които обхващат времето от заселването на народа на Балканския полуостров до падането на държавата под османска власт (Gorina 1980, 266).

Руският хронограф е израз на нова историческа концепция, основаваща се на идеята за Москва като „Тре-

Заглавието е на редакцията

www.history.azbuki.bg

*Списанието се реферира и
индексира в Web of Science*

Главен редактор

Проф. д-р Пламен Митев

E-mail: pdmitev@uni-sofia.bg

Редактор

Д-р Албена Симова

0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: history@azbuki.bg

Съдържание на сп. „История“, кн. 6/2021

ДОКУМЕНТАЛНО БОГАТСТВО

Сведения за българската история през IX – XI в., отразени в Руския хронограф / *Деница Петрова*

За „Кратко изложение за съединението на двете училища Свищовски, училището на божественното преображение и свети Апостоли“ на Емануил Васкидович, или първият публикуван общински устав на български език / *Дора Савова*

ЦИВИЛИЗАЦИОННИ
ГРАНИЦИ

Russian Propaganda During the First World War: Technologies and Forms / *Anna Hedo, Svitlana Liaskovska*

Bulgarian Blagoev Commune in the Context of the Formation of the Soviet Totalitarian System (1920s – 1930s) / *Mykhailo Zhurba, Viktor Dotsenko, Nataliia Chernihovets*

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Ново изследване за руската позиция към Балканските войни 1912 – 1913 / *Христо Беров*

Традиции и бъдещи хоризонти: Учебните кораби, катери и яхти на Морското училище (1881 – 2021) / *Валентин Василев*

Ukrainian-Bulgarian Relations in the Focus of Ukrainian Historians / *Artem Papakin*

ХРОНИКА

Кризите като катарзис: политически, социални, стопански и културни измерения на екстремните ситуации в историята / *Елица Ненова*

ми Рим“. Неслучайно първата редакция на летописния свод завършва с пагането на Константинопол под османска власт през 1453 г. В текста се набляга на православната вяра на другите славянски народи не само за да се подчертае общото между тях, но и да се обоснове ролята на Русия като център на поствизантийския свят. Сведенията за българите не са изключение от общия модел. Отделните периоди от нея са представени по различен начин и според разнообразни източници, но личи стремеж към подчертаване ролята на страната в историята на славянската общност. Особено ясно тази особеност се забелязва при сведенията за българската история през IX – XI в., тоест от Покръстването до пагането на България под византийска власт. Времето от IX до XI в. е представено по начин, различен от езическия период, когато народът все още не е „субект“ в световната история, или от епохата на Асеневици, разказана в съчинението предимно по сръбски извори.

Руският хронограф е използван слабо в българската медиевистика, като му се придава предимно периферно значение. Част от известията остават встрани от научния интерес. Целта на настоящата разработка е чрез сравнително-типологичен анализ да се потърсят първоизточниците на информацията. Нужно е да се отговори на въпроса какво е особеното в начина, по който българската история от IX – X в. е описана в Хронографа, и доколко летописният свод е ценен като избор за българската средновековна история.

I. Княз Борис I и Покръстването

Историята на езическа България е представена като част от главите, посветени на Византийската империя. Известието, разказващо за заселването на българите на Балканите, е отделено като самостоятелен параграф само в редакциите от 1617 и 1620 г. Сведенията за приемането на християнството са първите, обособени във всички редакции, с изключение на Западноруската, в която текстът не е разделен. В съзнанието на руските книжовници Българската гържава става самостоятелно царство едва след приемането на християнството. Ето защо не е случайно, че Покръстването е сред най-подробно описаните събития в Хронографа, заедно със създаването на славянската азбука (Nikolov 2013, 25 – 38). В т.нар. Първа редакция от 1512 г. информацията за покръстването на българите се намира в глава 167, озаглавена „За славянските народи и за русите“. Тя е и първата, посветена специално на славянската история. В нея на важното събитие са отделени три последователни параграфа, всеки от които има собствено заглавие (Gorina 1980, 267; Gorina 1999a, 117 – 124). Първият от тях предава легендата за пленената сестра на княз Борис (852 – 889), която след завръщането си в България успява да обърне брат си към християнската вяра. Съставителите на Хронографа допълват сведенията, известни и от други извори (Роров 1866, 165 – 166), с кратък разказ за това как княз Борис отишъл във византийската столица и приел кръщение от император Михаил III (842 – 967) (Gorina 2005, 63). В действителност византийският император е този, който изпраща свои пратеници в България (Božilov, Gjuzelev 1999, 172). Вторият откъс е извадка от антилатинското съчинение *Повест полезна за латините* (Роров 1866, 165 – 166), във всички редакции на което е включено сведението за покръстването на княз Борис (Nikolov 2011, 59). Във втория параграф е посочено, че

българите са се кръстили в годината 6371 = 863 г., а в третия се казва, че народът приел християнството в 6377 = 869 г. По този начин руските книжовници успяват да представят Покръстването като процес, продължил няколко години (Gorina 2005, 64). Тази особеност заслужава по-голямо внимание от страна на учениите. Сведението е използвано частично като извор в българската наука (Petrov 1964, 569 – 590), но в него се търси конкретна дата. В съпоставка с други извори Хронографът може да даде допълнителни сведения за процеса на християнизация в България. Бъдещо проучване ще хвърли светлина и върху начина, по който информацията е навлязла в руските летописи (Gjuzeev 1996, 22 – 23).

В третия параграф е отбелязано, че след като се покръстил, княз Борис приел името Симеон (PSRL 1911, 347 – 348). Явно, руските книжовници припокриват владетеля и неговия син. Според А. Н. Попов параграфът е извадка от неизвестен продължител на *Временника* на Георги Амартол (Роров 1866, 166 – 167). А. Горина изброява сред източниците, използвани при сведенията за Покръстването, хрониките на Йоан Малала, Йоан Зонара, Георги Амартол, Константин Манасий (Gorina 1999a), без да разглежда конкретните извори за всяко от известията. Посочената в заглавието на параграфа година 6371 показва, че е по-вероятно източник на текста да е *Летописец Елински и Римски*, в който е включена същата датировка. В него, както и в съчинението на Амартол, се казва, че след княза се покръстил и синът му, който бил наречен Симеон (Tvorogov 1999, 451). В Хронографа текстът е частично съкратен и вероятно на това се дължи объркването в имената.

2. Цар Симеон

В Руския хронограф името на цар Симеон (893 – 927) се появява в края на глава 173, посветена на византийския император Константин VII Багренородни (913 – 959), в която е обособен абзац със заглавие „За българския цар“. Пръв А. Н. Попов свързва известието с българските добавки към *Манасиевата хроника* (Роров 1866, 174 – 175), която е сред най-важните извори, използвани при съставянето на Хронографа (Salmina 1978, 279 – 287; Каутакамова 2004, 426 – 448). Първата редакция на летописната творба е съставена в Йосифо-Волоколамския манастир. В библиотеката му се е съхранявал препис на *Манасиевата хроника*, който днес е с неизвестно местонахождение (Bulanin 2016, 117 – 123). Дм. Буланин не изключва възможността да са съществували два преписа, по които книжовникът е сравнявал текста (Bulanin 2018, 81).

Хр 1512 (PSRL 1911, 357)	МХр (Dujchev et al. 1988, 241)
О болгарскомъ цари. При семъ Коньстнтине цари Семионъ царь Болгарскый по миру внизе въ Царьградъ и благослови отъ патриарха и обѣдова съ царе и изшедъ оттуду, нагъ плѣновати. И брани бывши, побѣди злѣ Греки по дваци. Аце и крестиншася Болгаре, но рати не останахся.	при семъ Константинѣ цари Симеонъ, царь българскѣ, възиде по мирѣ въ Цариградъ, и благослови са ѿ(т) патриарха, и обѣдова съ царемъ и съ нимъ. изшедъ же ѿ(т)туда. нагъ плѣновати и брани бѣвши, побѣди злѣ грѣкѣ по дваци.

Двата откъса се схождат, само последното изречение явно е добавено от руския книжовник. В Западноруската редакция е посочено, че патриархът се казва Никола – това е патриарх Николай Мистик (901 – 907, 912 – 925). Сведението описва събитията от август 913 г. (Božilov 1983, 104 – 105). След смъртта на Лъв VI Мъдри на 12 май 912 г. император на Византия става малолетният му син Константин VII (913 – 959). Регент на новия владетел е чичо му Александър (912 – 913), който се обявява за съимператор. Според обичая Симеон изпраща пратеници в Константинопол, но Александър ги отпраща. Българският владетел се готви за война. За да го спре, патриарх Николай Мистик му пише няколко писма, но не успява да донесе мир. На 6 юни 913 г. Александър умира и управлението поема регентски съвет, начело с Николай Мистик. Скоро след това цар Симеон потегля към византийската столица. Прег стените на града той неочаквано се отказва от по-нататъшни военни действия, предлага мир и след тържествен обяд с владетеля и патриарха се завръща в България.

Императрицата-майка Зоя, която била в изгнание, се завръща, отстранява по-голямата част от регентите и отхвърля споразумението. Войната започва – през лятото на 914 г. българска войска опустошава Тракия и Македония и превзема Агрианопол (Одрин), а друга нахлува в Драчкама и Солунската област (Božilov, Gjuzeev 1999, 255; Božilov 2017, 96 – 97). Явно това са двете победи над византийците, за които се говори и в Хронографа.

Интересно е, че същото събитие е отбелязано в *Съкращения летописен свод* от 1493 г. (PSRL 1962, 181), който според проучванията на Б. Клос е използван при съставянето на Руския хронограф (Kloss 1971, 244 – 255). Двамата текста не се схождат, защото имат различен първоизточник. За известието в *Летописния свод* е използвана *Побесь временных лет*.

Сходно сведение се съдържа и в Троицкия хронограф – компилация, съставена въз основа

Изчисляване на дълготрайни активи и амортизация с Excel

*Откъс от „Excel's Calculation of Basic Assets
Amortisation Values“*

Vehbi Ramaj

University of "Haxhi Zeka" – Peja (Kosovo)

Prof. Dr. Sead Rešić

University of Tuzla (Bosnia and Herzegovina)

Arnes Z. Hadžimerović

Second Gymnasium Mostar (Bosnia and Herzegovina)

Samira Aganović

University of Tuzla (Bosnia and Herzegovina)

Introductions

The aim of this paper is to introduce the researched economic, mathematical and Excel basis for calculating the amortization of fixed assets of a work process in accordance with International Accounting Standards (IAS). In the general theoretical part of the paper there are definitions of the basic concepts.

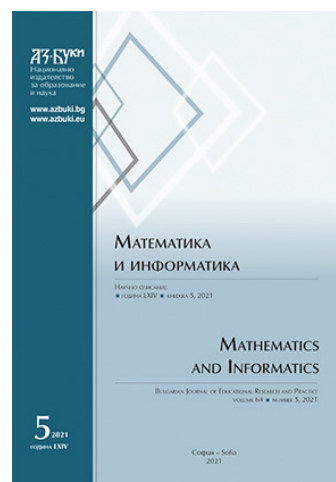
A fixed asset is tangible or intangible assets of work process that are not intended for the market. Examples of tangible assets are: buildings, ships with a carrying capacity of over 1000 GRT⁽¹⁾, motor vehicles, various equipment and machinery, etc. Intangible assets include: investments in research and development, patents, licenses, copyrights, work promotions, goodwill, etc. The book value of a fixed asset is the purchase value increased by costs until the date of its introduction into the work process.

Depreciation of a fixed asset is the gradual loss of its use value in the predicted time interval due to its wear, stagnation or obsolescence. Thus, the amortization of a fixed asset depends on: the intensity of its consumption, the passage of time and technological progress. International Accounting Standards prescribe annual amortization rates by fixed asset category.

For some fixed assets, the annual amortization rates for 2018 have the prescribed amounts:

- (1) Buildings and vessels with a carrying capacity exceeding 1 000 GRT, 5% = 0.05

Заглавието е на редакцията

www.mathinfo.azbuki.bg

*Списанието се реферира
и индексира в Web of Science*

Главен редактор

Чл.-кор. проф. д.м.н.

Николай Николов

E-mail: nik@math.bas.bg

Редактор

Живка Бакалова

0878 652 676

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: mathinfo@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Математика
и информатика“,
кн. 5/2021:**

**НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИ
СТАТИИ**

The Benefits of Collaborative Learning in Examining Functions with Parameters in Dynamic Software Environment I / Radoslav Bozic, Djurdjica Takaci

Some Methodological Guidelines on the Creation of Educational Games on "Computer Modeling" / *Krasimir Harizanov*

Подготовка за XXV младежка балканиада по математика 2021 / *Ивайло Кортезов, Емил Карлов, Мирослав Маринов*

ОБРАЗОВАТЕЛНИ ТЕХНОЛОГИИ

Excel's Calculation of Basic Assets Amortisation Values / *Vehbi Ramaj, Sead Rešić, Arnes Z. Hadžime-ović, Samira Aganović*

ВЪПРОСИ НА ПРЕПОДАВАНЕТО

Добавена реалност при онлайн обучението на учители за придобиване на дигитална компетентност / *Евгения Горанова, Валентина Войноховска*

Educational Environment as a Form for Development of Math Teachers Methodological Competence / *Olha Matiash, Liubov Mykhailenko, Vasyl Shvets, Oleksandr Shkolnyi*

Организационен модел за провеждане на хоспитиране и текуща педагогическа практика по информатика и ИТ / *Филип Петров*

КОНКУРСНИ ЗАДАЧИ

Конкурсни задачи на броя

Решения на задачите от брой 4, 2021

(2) Basic and passenger cars, 20% = 0.2

(3) Intangible assets, vehicles, mechanization equipment, etc., 25% = 0.25

(4) Computers and computer equipment, software and computer networks, 50% = 0.5

They are prescribed; annual, semi-annual, quarterly, monthly, weekly and daily time intervals, i.e. periods expressed in days, hours, minutes and seconds, depending on the type of fixed asset and its shelf life. The known regular relations between the stated time intervals are: 1 year = 365 days, 1 half-year = 182.5 days = 182 days and 12 hours, 1 quarter = 91.25 days = 91 days and 6 hours, 1 month = 30.41 (6) days = 30 days and 10 hours. Some term (T) of the time interval has a date and time expressed in hours minutes and seconds, or in Excel form, T = dd.mm.yyyy hh: mm: ss. The length of the fixed asset's useful life is determined by the number of amortization periods from the date of introduction into the work process. The number of amortization periods of a fixed asset depends on the periodic amortization rate. Among other things, IASs prescribe 1 year as the shortest useful life and the lowest carrying amount of a fixed asset expressed in US dollars. Based on IAS, the amortization rate of a fixed asset is inversely proportional to its useful life. To extend the useful life of a fixed asset, it is allowed to reduce its amortization rate. To shorten the useful life of a fixed asset, it is allowed to increase its amortization rate to twice its amount.

1. Old methods of calculating the amount of depreciation of fixed assets

There are mainly two methods of calculating the amortization of fixed assets, known as: (1) Linear method and (2) Functional method.

According to the Linear Method, the calculation of amortization is mostly annual, with equal annual amounts of amortization over the life of the fixed asset. In this case, the basis for calculating amortization is the carrying amount of the fixed asset for all amortization periods. For some fixed assets, periodic residual values of the fixed asset are used as the basis for calculating amortization.

According to the Functional Method for some fixed assets, the basis for calculating amortization is: number of products, volume of production, degree of capacity utilization, number of kilometres travelled, volume of transport performed, number of working hours, etc. For the calculations, mainly a calculator and a simple interest account with annual amortization periods were used. The date of introduction of the fixed asset into the work process is the first day of the month of the current year in relation to the regular term from the previous month. The term of accounting reporting on the amounts of amortization of fixed assets is December 31 of the current year. These methods, based on today's needs, do not have an appropriate economic and mathematical basis for calculating the amount of quantities related to the amortization of fixed assets. The authors of the paper investigated and introduced two new methods with a new economic and mathematical basis, using Excel to calculate the amount of amortization of fixed assets.

2. Economic and mathematical basis for Excel's calculation of the amount of depreciation of fixed assets

The authors of the paper investigated and introduced a new economic and mathematical basis, and Excel-based model, for calculating the amortization of fixed assets.

The introduced values of the economic base are: book value of fixed assets, annual amortization rate, number of amor-

tization periods shorter than 1 year, length of one amortization period, periodic amortization rate, periodic unamortized amount of fixed assets, periodic amortization amount, accumulated amortization amount, start dates and the end of each amortization period of the fixed asset.

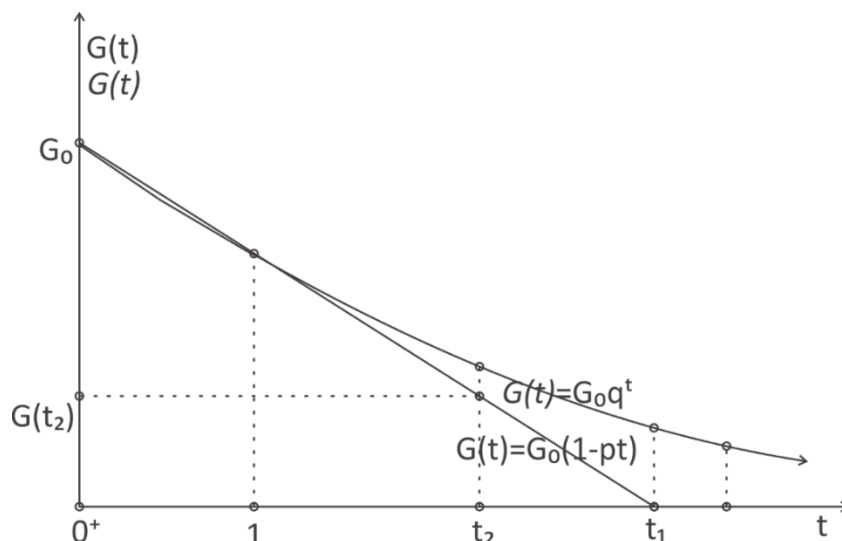

Figure 2.1. Function graphs $G(t) = G_0(1-pt)$ and $G(t) = G_0q^t$

The mathematical basis for equal amounts of amortization of fixed assets is presented by a linear decreasing (descending) function and a simple interest calculation in the form $G(t) = G_0(1 - pt)$ for $t \in [0, t_1]$ (Figure 2.1.). The function $G(t)$ represents the non-amortized value of the fixed asset, G_0 – the book value, p – the periodic amortization rate and t – the number of the amortization period of the fixed asset.

The mathematical basis for the decreasing series of amortization of fixed assets is presented by an exponential, decreasing function and a complex interest calculus in the form $G(t) = G_0q^t$ for $t > 0$ and $0 < q < 1$ (Figure 2.1.) The function $G(t)$ represents the non-amortized value of the fixed asset, G_0 – the book value, q – the periodic amortization factor and t – the number of the amortization period of the fixed asset.

Adequate calculations in MS Excel are derived from the economic and mathematical basis for the amortization of fixed assets; equal periodic amounts of amortization and amounts that are in descending order. During the calculation, it is not allowed to change the amortization rate of the fixed asset. Depreciation of all fixed assets is an intangible cost of each registered activity and affects the balance sheet and income statement.

This is followed by the introduction of the first new method for Excel calculation of the amount of quantities for equal amounts of amortization of fixed assets.

3. Excel calculation of the amount of outputs for equal amounts of depreciation of fixed assets

In the calculations, as a data processor, MS Excel will be used. The main parameters and formulas in the spreadsheets are: default values of input data, introduced formulas of nested values and introduced formulas for output values of amortization of fixed assets.

Default input data:

- (1) Carrying amount of the fixed asset, G_0
- (2) Annual amortization rate, p_1
- (3) Lengths of equal amortization periods in days, D
- (4) Amortization start date of the fixed asset, T_0 in format dd.mm.yyyy hh: mm: ss
- (5) Coefficient of correction of the lifetime of total amortization of fixed assets, $0 < k \leq 1$

The correction coefficient k for the duration of input data of the total amortization of the fixed asset is determined by the percentage rate P ($0\% \leq P < 100\%$), where $k = 1 - P$.

The required derivative values are:

- (1) Number of amortization periods in the year, $m = \frac{365}{D}$

(2) Periodic, relative amortization rate, $p = \frac{p_i}{m}$

(3) Useful life of the fixed asset of its total amortization, $t_1 = \frac{1}{p}$ as a consequence of $G(t) = G_0(1 - pt) = 0$ and $t = t_1$ (Figure 2.1.)

(4) Planned amortization life of fixed assets, $t_2 = t_1 k$ for $t_2 \leq t_1$

(5) Term of completion of the planned duration of amortization, $T_{t_2} = T_0 + D \cdot t_2$

(6) Term of end of total amortization duration, $T_{t_1} = T_0 + D \cdot t_1$

Required output values are:

(1) Terms of amortization calculation, $T_i = T_0 + D \cdot i$ for $k = 1$ $i \in \{0^+, 1, 2, \dots, t_1\}$; for $0 < k < 1$ $i \in \{0^+, 1, 2, \dots, t_2\}$

(2) Unamortized amount (residual value) of the fixed asset, $G_i = G_0(1 - pi)$

(3) Amount of amortization at the end of the current period, $a_i = G_{i-1} - G_i$

(4) Amount of accumulated amortization until the end of the current period, $A_i = i \cdot a_i$

Fixed asset amortization periods have ordinal numbers, $i \in \{0^+, 1, 2, \dots, t_2, \dots, t_1\}$, where t_2 and t_1 are real numbers in decimal notation, and 0^+ is the right neighbourhood of 0. Thus, a linear, decreasing function, $G_t = G_0(1 - pt)$ is continuous, for $t \in [0^+, t_1]$ and $G(t) \in [G_0, 0]$ $G(t) \in [G_0, 0]$. For automatic expression of ordinal numbers, $i \in \{0^+, 1, \dots, t_1, \dots, t_2\}$, the period of amortization of the fixed asset, in the creation of the example it is used Excel function IF with introduced conditional transitions.

During the amortization in the term T_z the fixed asset can be alienated or for some reason permanently damaged, with the need to calculate the output values for the term T_z . Thus, the term T_z can be any arbitrary, unplanned or planned financial reporting term for calculating the amortization output of a fixed asset.

The authors of the paper investigated and introduced the economic and, mathematical basis, and MS Excel model, for calculating the amount of output amortization of fixed assets for the term T_z .

For the term T_z represented in format dd.mm.yyyy hh:mm:ss from

$T_0 \leq T_z \leq T_{t_2}$, it follows:

(1) Number of fixed asset amortization period, $z = \frac{T_z - T_0}{D}$ $z = \frac{T_z - T_0}{D}$

(2) Integer number of amortization periods, $Z = \text{int}(z)$ $Z = \text{int}(z)$,

(3) Unamortized value of fixed asset, for $t = Z$, $G_Z = G_0(1 - pZ)$ $G_Z = G_0(1 - pZ)$

(4) Unamortized value of fixed asset, for $t = z$, $G_z = G_0(1 - pz)$ $G_z = G_0(1 - pz)$

(5) Accumulated amortization amount, for $t = z$, $A_z = G_0pz$ $A_z = G_0pz$

(6) Amount of amortization for the current period, $a_z = G_Z - G_z$ $a_z = G_Z - G_z$

Example 1

The book value of one fixed asset is 11,500 KM, and the beginning of its working process is 04/17/2018 09:28:15. The annual amortization rate is 15.2% linearly on the carrying amount of the fixed asset. The length of the amortization period is 1 year. The correction coefficient is 0.825 in relation to the useful life of the total amortization of the fixed asset. Using MS Excel, calculate the periodic amounts of output values of amortization of fixed assets and especially for the planned period of financial reporting, 31.12.2020 23:59:59.

Default input sizes:

$G_0 = 11,500$ KM (book value of fixed assets),
 $p_1 = 15,2\% = 0,152$ (annual amortization rate of fixed assets),
 $T_0 = 17.04.2018$ 09:28:15 (date of the beginning of the working process of the fixed asset),
 $D = 1$ year = 365 days (lengths of equal amortization periods),
 $k = 0.825$ (total amortization life adjustment coefficient)
 $T_z = 31.12.2020$ 23:59:59 (planned term of accounting reporting).

Calculation of amortization for the life of a fixed asset, using a simple interest acco with equal amounts of amortization for equal periods, Example 5.1.1.	
Table 1: Amounts of input quantities	
The carrying amount of a fixed asset, $G_0=$	11.500,0
Amortization start date, $T_0=dd.mm.yyyy$ hh:mm:ss	17.04.2018 09:
Annual amortization rate, $p_1=$	0,152 000 0
Length of the amortization period in days, $D=$	365,000 000 0
Number of amortization periods in one year, $m=365/D=$	1,000 000 0
Periodic amortization rate, $p=p_1/m=$	0,152 000 0
The useful life of a fixed asset in total, linear amortization, $t_1=1/p=$	6,578 947 3
Fixed life expectancy correction factor, $(0 < k < 1)$ i $(k=1)$, $k=$	0,825 000 0
Planned life of fixed assets, $t_2=t_1*k=$	5,427 631 5
Deadline for completion of planned amortization, $T_2=T_0+D*t_2=$	19.09.2023 11:
The term total, linear amortization of a fixed asset, $T_1=T_0+D*t_1=$	12.11.2024 17:
Table 2: Amounts of output values of the 1st row of amortization Table 4	
Term 1. Amortization period, $T_1=T_0+D=$	17.04.2019 09:
Amount of non - amortized part of fixed assets, for $t=1$, $G_1=G_0*(1-p*1)=$	9.752,000
Amount of accumulated amortization of fixed assets, for $t=1$, $A_1=1*a_1=$	1.748,000
Amortization amount for the current period, $a_1=G_0-G_1=$	1.748,000
Table 3: Amounts of size for any term amortization of an asset	
Amortization period required $(T_0 \leq T_z \leq T_2)$, $T_z=dd.mm.yyyy$ hh:mm:ss=	31.12.2020 23:
Number of amortization periods from the term (T_0) do (T_z) , $z=(T_z-T_0)/D=$	2,711 247 5
Integer units of number (z) , $Z=INT(z)=$	2
Amount of non - amortized part of fixed assets, for $t=Z$, $G_Z=G_0*(1-p*Z)=$	8.004,000
Amount of non - amortized part of fixed assets, for $t=z$, $G_z=G_0*(1-p*z)=$	6.760,739

Figure 1. The Excel spreadsheets view

The introduced economic and mathematical basis was used for Excel calculations of output values of amortization of fixed assets (Figure 1. and Figure 2.). Figure 1. presents spreadsheets 1, 2 and 3 from the used Excel workbook. Figure 2. shows the spreadsheet 4 and histogram overview of the output values of amortization of fixed assets. The cells, containing the input values are highlighted in yellow, and cells, containing the output data amounts are in green. Users of the spreadsheet can change the only the input data (yellow cells).

Table 4: Overview of the amount of output values by periods of amortization of fixed assets				
Ordinal number of the amortization period (i)	Amortization calculation terms (Ti)	Unamortized cost of fixed assets (Gi)	Amount of accumulated amortization (Ai)	Amortization amount in the current period (ai)
0	17.04.2018 09:28:15	11.500,000	0,000	
1	17.04.2019 09:28:15	9.752,000	1.748,000	1.748,000
2	16.04.2020 09:28:15	8.004,000	3.496,000	1.748,000
3	16.04.2021 09:28:15	6.256,000	5.244,000	1.748,000
4	16.04.2022 09:28:15	4.508,000	6.992,000	1.748,000
5	16.04.2023 09:28:15	2.760,000	8.740,000	1.748,000
5,427 631 579	19.09.2023 11:31:24	2.012,500	9.487,500	747,500
6	15.04.2024 09:28:15	1.012,000	10.488,000	1.000,500
6,578 947 368	12.11.2024 17:02:59	0,000	11.500,000	1.012,000

Figure 2. Spreadsheet 4 and histogram of the Excel workbook

Пълния текст четете в „Математика и информатика“, кн. 5, 2021 г.